

YAPAY ZEKÂ VE TELİF HAKKI*

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE COPYRIGHT

Mustafa ZORLUEL**

Özet: Yapay zekâ kavramı, son dönemde gerçekleşen inanılmaz teknolojik gelişmeler neticesinde her geçen gün adını daha fazla duymaya başladığımız bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla ve sosyal yaşamda daha fazla yer kaplamasıyla beraber bu teknolojilerle ilgili hukuki incelemelerin sayısı da giderek artmaktadır. Yapay zekâlarla ilgili hukuksal tartışmaların yürütüldüğü konulardan birisi, yapay zekâların ürettiği ürünlere ilişkindir. Günümüzde yapay zekâların şiir, resim, müzik ve kitap gibi ürünler ortaya koyabilmesi artık mümkün olmaktadır. Yakın gelecekte ise, bu tür ürünlerle daha fazla karşılaşma ihtimalimiz yüksektir. Biz de bu nedenle çalışmamıza yapay zekâ kavramına ve işleyiş yöntemlerine ilişkin değerlendirmelerde bulunarak başladık. Daha sonra ise, yapay zekâların şiir, resim, müzik ve kitap gibi ürünler ortaya koyması durumunda bu ürünlerin Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu anlamında eser sayılıp sayılmayacağına ilişkin değerlendirmelerde bulunduk. Son olarak da bu ürünlerin eser olarak kabul edilmesi ihtimalinde, bunların mülkiyetinin ve telif haklarının kime ait olacağı sorusunu yanıtlandırmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Makine Öğrenimi, Telif Hakkı, Fikrî Ürün, Eser Kavramı, Eser Sahipliği, Hukuki Statü

Abstract: Artificial intelligence is a concept that we begin to hear about more every day as a result of the latest incredible technological developments. With the expansion of artificial intelligence technologies and its proliferation in social life, the number of legal investigations of these technologies is increasing. Indeed, with the widespread use of artificial intelligence technologies nowadays, the possibility of these technologies being subject to legal problems is

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında Güz 2018 döneminde alınan Kişiler Hukuku ve Fikrî Haklar Hukuku Boyutunda Resim Üzerindeki Haklar dersi için yazılan ve sunumu gerçekleştirilen ödevin makale olarak düzenlenmiş halidir.

** Avukat, Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, mustafazorluel@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2620-2172, Makale Gönderim Tarihi: 10.01.2019, Kabul Tarihi: 10.01.2019

gradually increasing. One of the issues that the legal debates about artificial intelligence is related to the products produced by artificial intelligence. Today, it is possible for artificial intelligence to produce intellectual products such as poetry, painting, music and book. In the near future, we will be more likely to encounter such products. Therefore, in the first part of our study, we evaluated the concept of artificial intelligence and methods of its operation. In the second part of our study, we made some evaluations about whether these products can be considered as works in the sense of law on intellectual and artistic works if the artificial intelligence produce products such as poetry, painting, music and book. Finally, we tried to answer the question of who owns the ownership and copyrights of these products if they are accepted as works.

Keywords: Artificial Intelligence, Machine Learning, Copyright, Intellectual Product, Concept of Work, Authorship, Legal Status

GİRİŞ

Yapay zekâ alanında gerçekleştirilen teknolojik gelişmeler neticesinde yapay zekâ, hukukun ilgi alanına giderek daha fazla girmektedir. Gerçekten de son dönemde daha fazla yapay zekânın şiir, resim, müzik ve kitap gibi edebî ve sanatsal ürünler ortaya koyabilecek şekilde tasarlanmasıyla beraber, bu ürünlerin 5 Aralık 1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)¹ anlamında eser olarak kabul edilip edilemeyeceği ve bu ürünler eser olarak kabul edilirse bunların eser sahipliğinin ve telif haklarının² kime ait olacağı sorusu gündeme gelmektedir. Şüphesiz yapay zekâların bu tarz ürünler ortaya koyması durumunda bu ürünlerin hukuki kaderinin ne olacağına ilişkin değerlendirmelerde bulunmadan önce yapay zekâ kavramının ve işleyiş yöntemlerinin doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Gerçekten de ancak yapay zekâ kavramının doğru bir şekilde anlaşılmasıyla beraber, yapay zekâlar tarafından ortaya konan bu tarz ürünlerin hukuki kaderinin ne olacağının belirlenmesi mümkün olacaktır. Biz de bu nedenle çalışmamıza yapay zekâ kavramına ve işleyiş yön-

¹ Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Kanun No: 5846, Kabul Tarihi: 05.12.1951, Resmî Gazete Tarihi: 13.12.1951, Sayı: 7981.

² Telif hakkı kavramı değişik anlamlarda kullanılmakla beraber, geniş anlamda kişilerin fikir ve sanat eserleri üzerindeki fikrî haklarını, dar anlamda ise eser sahibinin eser sahipliğinden doğan haklarının parasal karşılığını ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Ahmet M. Kılıçoğlu, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2018, s. 18. Biz çalışmamızda telif hakkı kavramını kullanırken, geniş anlamda telif hakkı kavramına atıf yapmaktayız.

temlerine ilişkin değerlendirmelerde bulunarak başladık. Bu konuya ilişkin değerlendirmelerde bulunduktan sonra, eser ve telif hakkı kavramlarından yola çıkarak yapay zekâlar tarafından ortaya konan bu tarz ürünlerin hukuki kaderini belirlemeye çalıştık. Bu konuya ilişkin her ne kadar Kıta Avrupası hukuk sistemi kapsamında ortaya konulmuş pek çok kapsamlı inceleme ve araştırma da bulunsa da yapay zekâ sektörünün ve bilişim teknolojilerinin gelişmesinde Anglo- Amerikan hukuk sisteminin hâkim olduğu ülkelerin öncü konumda olduğunu göz önüne alarak, çalışmamızdaki açıklamalarımızda büyük ölçüde Türk hukuku ve Anglo- Amerikan hukuk sistemi kapsamında ortaya konulan eserlerden yararlandık ve gerekli yerlerde bu iki hukuk sistemini karşılaştırarak değerlendirmelerde bulduk.

I. YAPAY ZEKÂ VE ROBOT KAVRAMLARI

A. Yapay Zekâ Kavramı

Yapay zekâ, günümüzde bilim kurgu ürünü olmaktan çoktan çıkmış bir kavramdır.³ Dünyada toplumsal ve kültürel olarak gerçekleşen çok yönlü değişimlerden birisi de yapay zekâ uygulamalarının günlük hayatımıza girmesidir. Yurt dışında bazı ülkelerde halihazırda kullanılmakta olan sürücüsüz arabalardan sağlık hizmetlerini geliştirmek için kullanılan makine öğrenimlerine, finansal sistemlerden almamız gereken ürünlerle ilgili bize tavsiye veren çevirim içi alışveriş sitelerine, yapay zekâ hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır.⁴ Yapay zekâ, hızlı ve tutarlı bir şekilde günümüz toplumunun kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir ve yapay zekâ sektörünün, 2013 yılından 2020 yılına kadar sadece 8.2 milyar dolardan 70 milyar dolara yükseleceği tahmin edildiğinden dolayı daha da gelişmesi beklenmektedir.⁵

³ Corrine Cath/Sandra Wachter/Brent Mittelstadt/Mariarosaria Taddeo/Luciano Floridi, "Artificial Intelligence and the 'Good Society': the US, EU, and UK approach", *Science and Engineering Ethics*, Volume: 24, Issue: 2, Nisan 2018, s. 506.

⁴ Shlomit Yanisky-Ravid, "Generating Rembrandt: Artificial Intelligence, Copyright, and Accountability in the 3A Era: The Human-like Authors Are Already Here: A New Model", *Michigan State Law Review*, Volume: 2017, Issue: 4, 2017, s. 664-666; Armağın Ebru Bozkurt Yüksel, "Yapay Zekânın Buluşlarının Patentlenmesi", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 11, Haziran 2018, s. 587-588; Cath/Wachter/Mittelstadt/Taddeo/Floridi, s. 506.

⁵ Yanisky-Ravid, s. 666; Liana B. Baker, "RPT-Tech moguls declare era of artificial intelligence", 3 Haziran 2016, <https://www.reuters.com/article/tech-ai-conference/rpt-tech-moguls-declare-era-of-artificial-intelligence>

İlk defa Amerikalı bilgisayar bilimci John McCarthy tarafından ortaya atılmış olan yapay zekâ kavramını tanımlamak ise, kolay bir iş değildir.⁶ Yapay zekâ en genel anlamda, algılama, öğrenme, geliştirme, yaratıcılık, iletişim kurma, karar verme, sonuç çıkarma gibi normalde insan zekâsını gerektiren işlevleri yerine getirebilen sistemler olarak tanımlanabilir.⁷ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere yapay zekâ, zeki varlıkların gerçekleştirdikleri işlevleri yapma yeteneğine sahip olan sistemlerde bulunan zekâyâ verilen genel bir isimdir.⁸ Buna göre yapay zekâ, bir bilgisayarda olabileceği gibi bir robotta, akıllı telefonda veya başka herhangi bir makinede de bulunabilir.⁹ Burada dikkat edilmesi gereken husus makinenin gerçekleştirdiği işlevin insanların zekâsı ile gerçekleştirdikleri işlevlerle benzerlik gösterip göstermediği ve bu işlev yerine getirilirken zekâyâ ilişkin unsurların kullanılıp kullanılmadığıdır.

B. Robot Kavramı

Robot kavramı ilk olarak Çek yazar Karel Čapek tarafından ortaya atılmıştır. Esasen, yazar tarafından bir tiyatro eserinin başlığında kullanılan “Robot” kelimesi, Çekçe’de hizmetkârlık, zorunlu iş gücü, ağır iş anlamlarına gelen “Robota” kelimesinden türetilmiş ve İngilizceye geçmiştir.¹⁰ Böylece, bugün tüm dünyada kullanılan robot kelimesi ortaya çıkmıştır. Robot kavramı en basit anlamda, kendi kendini yönetme yetisine sahip olan, bağımsız olarak hareket edebilen ve amaçlanan görevleri yerine getirebilen, insanın fiziksel olarak yaptığı

idUSL1N18V018 (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

⁶ Yanisky-Ravid, s. 673; John McCarthy hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://jmc.stanford.edu/index.html> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

⁷ Yanisky-Ravid, s. 673; B. J. Copeland, “Artificial Intelligence”, 11 Nisan 2019, <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

⁸ Yapay Zekâ kavramının İngilizce karşılığı olan “Artificial Intelligence” terimi tüm dünyada çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca bu ifadenin kısaltması olan “AI” terimi de yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

⁹ Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 588.

¹⁰ Robot kelimesinin kökeni hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. R. Szabolcsi, “The Birth of the Term Robot”, *Advances in Military Technology*, Volume: 9, No: 1, Haziran 2014; The Editors of Encyclopaedia Britannica, “Karel Čapek”, 18 Şubat 2019, <https://www.britannica.com/biography/Karel-Capek> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Çağlar Ersoy, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, 2018, s. 5.

işleri yapabilen mekanizmalar olarak tanımlanabilir.¹¹ Doktrinde bir makinenin robot olarak kabul edilebilmesi için çevresini algılayabilme ve hissetme yeteneğini, herhangi bir şekilde fiziksel ortamda hareket etme kabiliyetini, bir güç kaynağı ve belirli bir zekâya sahip olma özelliklerini taşıyor olması gerektiği kabul edilmektedir.¹² Robotun sahip olması gereken zekâ, kendisine verilen amacı gerçekleştirmeye ve kendi kendini yönetmeye yetecek nitelikte olmalıdır. Buna karşılık yapay zekâ, yukarıda da belirtildiği üzere algılama, öğrenme, değerlendirme ve sonuç çıkarma gibi insan zekâsı gerektiren işlevleri yerine getirme yeteneklerine sahip bir sistemdir. Bu sistem bir robotta yer alabileceği gibi herhangi bir akıllı telefonda da yer alabilir. Aynı şekilde robotlarda yer alan zekânın da yapay zekâ olması şart değildir. Robottan beklenen asgari amaçları yerine getirebilecek ve kendi kendini yönetmesini sağlayacak nitelikte bir yazılım yeterlidir. Bu açıdan her yapay zekânın bir robot olduğu ve her robotun da bir yapay zekâya sahip olduğu söylenemez.¹³ Ancak günümüzde çoğunlukla bu kavramlar yanlış şekilde birbirinin karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Bu konuda Google arama motorunun çalışma prensibine kısaca değinmek kanımızca yerinde bir örnek olacaktır. Google tarayıcıları, sürekli bir şekilde internet bağlantıları arasında dolaşarak yeni web sitesi sayfaları aramakta, keşif yapmakta ve keşfettiği web sitelerini Google sunucularına iletmektedir. Google tarayıcıları bir web sitesi bulduktan sonra keşfedilen web sitesinin neyle ilgili olduğu anlaşıl-maya çalışılmaktadır. Web sitesinin içeriği belirlenirken pek çok farklı veriden yararlanılmaktadır. Web sitesinin içeriği belirlendikten sonra, Google bu bilgiyi de hafızasına eklemektedir. Bu süreç Google'ın öğrenme sürecini oluşturmaktadır.¹⁴ Google'da bir arama yapıldığında ise, Google öncelikle arama yapılan konuyu algılar. Konuyu algıladıktan sonra, daha önceden öğrenmiş olduğu bilgileri kullanarak algorit-

¹¹ Szabolcsi, s. 119; Ersoy, s. 33 vd.

¹² A. B. Humbe/P. A. Deshmukh/M. S. Kadam, "The Review of Articulated R12 Robot and Its Industrial Applications", *International Journal of Research in Engineering & Technology*, Volume: 2, Issue: 2, Şubat 2014, s. 113-114; Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, "Robot Hukuku", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 29, Ocak 2017, s. 88.

¹³ Bozkurt Yüksel, *Yapay Zekânın*, s. 592-593.

¹⁴ Google web sitesi tarayıcılarının işleyiş yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.google.com/search/howsearchworks/crawling-indexing/> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

maları sayesinde akıl yürütür ve konuyla en alakalı internet sitelerini hiyerarşik bir biçimde kullanıcıya sunar.¹⁵ Böylece Google, yukarıda açıklandığı üzere zekânın algılama, öğrenme, akıl yürütme ve sonuç çıkarma süreçlerini yerine getirmiş olur. Bu bakımdan Google arama motoru, bir çeşit yapay zekâ olarak tanımlanabilir¹⁶ ancak Google arama motoru bir robot değildir. Zira Google arama motorunun fiziksel bir alanda hareket ederek insanın fiziksel olarak yaptığı işleri icra ettiğinden söz edilemez. Gerçi Google, öğrenme sürecini gerçekleştirirken web sayfaları arasında dolaşmaktadır ancak bu alan fiziksel bir alandan çok internet olarak adlandırdığımız sanal bir dünyadan ibarettir.

II. YAPAY ZEKÂNIN İŞLEYİŞ YÖNTEMLERİ

A. Yapay Zekâ ve Makine Öğrenimi

Yapay zekâ temelde iki tip öğrenme yöntemi kullanmaktadır. Bunlar makine öğrenimi ve derin öğrenmedir. Günümüzde makine öğrenimi çoğunlukla yapay zekâ ile karıştırılmaktadır.¹⁷ Aslında yapay zekâ alanında makine öğreniminin kullanımı çok daha yaygın olduğundan, bu durumun normal olduğu söylenebilir. Gerçekten de 2016 yılında Beyaz Saray tarafından yayımlanan “Yapay Zekâ, Otomasyon ve Ekonomi”¹⁸ isimli raporda, makine öğreniminin yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesindeki önemine dikkat çekilmiştir. Söz konusu raporda, yapay zekâ için şu anda mevcut olan ilerleme ve coşku dalgasının 2010 yılı civarında başladığı ve üç güçlü faktör tarafından yönlendirildiği belirtilmiştir. Birinci faktör e-ticaret, işletme-

¹⁵ Google arama algoritmalarının işleyiş yöntemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.google.com/search/howsearchworks/algorithms/> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹⁶ Nitekim Google arama motorunun geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için RankBrain isimli makine öğrenimi kullanan yapay zekâ teknolojisi, Google tarafından 2015 yılından itibaren kullanılmaktadır. Jayson DeMers, “What is Google RankBrain and Why Does It Matter?”, 12 Kasım 2015, <https://www.forbes.com/sites/jaysondemers/2015/11/12/what-is-google-rankbrain-and-why-does-it-matter/#569714db536b> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹⁷ Başak Bak, “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 35, Temmuz 2018, s. 212-213; Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 589.

¹⁸ Executive Office of the President, Artificial Intelligence, Automation, and the Economy, Washington, 20 Aralık 2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2016/12/20/artificial-intelligence-automation-and-economy> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

ler, sosyal medya, bilim ve hükümetler de dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan elde edilen büyük verilere erişim imkanının mümkün olmasıdır. İkinci faktör ise, bu verilerin büyük ölçüde geliştirilmiş makine öğrenimi ve algoritmalar için ham madde sağlamasıdır. Üçüncü faktör de geliştirilmiş makine öğreniminin ve algoritmaların, bu ham maddeleri kullanmasına imkân sağlayan çok güçlü bilgisayarların varlığı olmuştur.¹⁹ Sonuç olarak raporda yapay zekâ dalgasının, makine öğrenimi yaklaşımlarının geliştirilmesiyle doğrudan bağlantılı olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca söz konusu raporda üç temel prensip ortaya konulmuştur. Buna göre yapay zekâ alanına birçok faydası nedeniyle yatırım yapılmalı ve yapay zekâ teknolojileri geliştirilmeli, Amerikan vatandaşları geleceğin meslekleri için eğitilmeli ve yetiştirilmeli, işçilere işe geçiş süreçlerinde yardım edilmeli ve geniş ölçüde paylaşılmış ekonomik büyümenin sağlanması için işçiler güçlendirilmelidir.²⁰

Makine öğrenimi, makinelere açık bir şekilde programlanmadan bir bilgiyi öğrenme yeteneği veren çalışma alanı için kullanılan bir terimdir.²¹ Bu durum makinenin kendi kendini programlandığı anlamına gelmekten ziyade, makinenin programının kapsamı dışında kalsa bile çağrışımları ve gerçekleri üretip depolayabilmesi anlamına gelmektedir.²² Makine öğrenimi terimi, temelde bir algoritma ailesini açıklamak için kullanılmaktadır. Söz konusu algoritma ailesi makinenin veri almasını, bu verileri sınıflandırmasını ve bu verilerden bir sonuç çıkarmasını sağlamaktadır.²³ Makine öğreniminde yazılım, tıpkı bir insan gibi gerçek bilgiyle değil öğrenmeyle başlar. Öncelikle “Eğitim Verisi (Training Data)” olarak adlandırılan temsili veriler makineye öğretilir.²⁴ Daha sonra makine tüm verileri öğrenmesi için serbest bırakılır. Bir görüşe göre, bu durumu da yine insanın hayat yolundaki yürüyüşüne benzetmek mümkündür.²⁵ Gerçekten de insanlar

¹⁹ Executive Office of the President, s. 6.

²⁰ Executive Office of the President, s. 3-4.

²¹ Jean-François Puget, “What Is Machine Learning?”, 18 Mayıs 2016, https://www.ibm.com/developerworks/community/blogs/jfp/entry/What_Is_Machine_Learning?lang=en (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

²² Evan J. Zimmerman, “Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood”, *SSRN Electronic Journal*, 28 Ağustos 2017, s. 7, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2563965 (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

²³ Zimmerman, s. 7.

²⁴ Zimmerman, s. 8.

²⁵ Zimmerman, s. 8.

gibi makineler de tüm verileri öğrenmek için serbest bırakıldıklarında veriler arasında dolaşarak yeni bağlantılar keşfeder ve öğrendiklerini kaydederek hafızasını oluşturur.²⁶ Makine daha sonra hafızasında yer alan bu verileri sınıflandırarak ve kullanarak sonuçlar çıkarmakta, yeni bilgiler öğrenmekte ve bunları da hafızasına dahil etmektedir.

Makine öğrenimi sisteminde öğrenme stratejileri 3 grupta incelenmektedir. Denetimli öğrenmede, bir grup girdi değeri ile hedef değerler arasındaki ilişkilerin öğrenilmesi ve hedef değerlere en yakın sonuçların verilmesi amaçlanır.²⁷ Makineye girdi değerleri verilerek çıktı değerlerinin tahmin edilmesi beklenir. Bu tür öğrenme yöntemine örnek olarak, bir kanserin iyi huylu mu yoksa kötü huylu mu olduğunu belirleyen bilgisayar sistemleri verilebilir.²⁸ İkinci tip makine öğrenimi sistemi, denetimsiz öğrenmedir. Denetimsiz öğrenmede, makineye hedef değerleri verilmeksizin yalnızca girdi değerleri verilir ve makineden bu girdi değerleri arasındaki ilişkiyi öğrenip bunları gruplandırması beklenir. Böylece daha sonra makineye yeni bir girdi girildiğinde, bu girdi ilişkili olduğu kümeye iletilecektir.²⁹ Bu tip makine öğrenimine örnek olarak, bankaların, kart sahibinin gelir durumuna göre farklı kümelere giren kredi kartları üzerinde gerçekleştirilen işlemleri gözlemlemesi verilebilir.³⁰ Üçüncü tip makine öğrenimi ise, pekiştirmeli öğrenme olarak anılmaktadır. Bu tip öğrenmede makineler, ellerinde bulunan girdi verilerine göre hedef değerlerinin iyi ya da kötü olduğunu belirleyecek şekilde eğitilir.³¹ Pekiştirmeli öğrenmede makinelerin, hedef değerini iyi ya da kötü olarak değerlendirmeleri ve ellerinde bulunan verilere göre her durumda ne yapılacağını tanımlayan politikalar öğrenmeleri beklenir.³² Bu tip makine öğrenimine örnek olarak, geçmiş finansal işlemleri değerlendirerek gerçekleştirilebilecek satın alma ve satma eylemlerini ortaya koyacak modeller verilebilir.³³

²⁶ Zimmerman, s. 8.

²⁷ Muhammet Atalay/Enes Çelik, "Büyük Veri Analizinde Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesi Uygulamaları", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 22, Aralık 2017, s. 161.

²⁸ Ryan Calo/Ivan Evtimov/Earlence Fernandes/Tadayoshi Kohno/David O'Hair, "Is Tricking a Robot Hacking?", University of Washington Tech Policy Lab, Legal Studies Research Paper No: 2018-05, 2018, s. 3.

²⁹ Atalay/Çelik, s. 161.

³⁰ Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 3-4.

³¹ Atalay/Çelik, s. 161.

³² Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 3.

³³ Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 3.

B. Yapay Zekâ ve Derin Öğrenme

Derin öğrenme, yapay zekâ alanında nispeten yeni bir yöntemdir ancak halihazırda büyük firmalar tarafından geliştirilmekte ve kullanılmaktadır.³⁴ Derin öğrenme, makine öğreniminin içeriğinden doğan yani onun bir alt dalını oluşturan ancak daha karmaşık yapı ve hesaplamalara dayanan bir tekniktir.³⁵ Derin öğrenme tekniğinde hesaplama katmanları bulunmaktadır. Söz konusu hesaplama katmanları, yapay sinir hücreleri aracılığıyla oluşturulur.³⁶ Derin öğrenme yönteminde, karmaşık bir şekilde verilen bilgiler bu katmanlar arasında yorumlanarak sonuca dönüştürülmektedir.³⁷ Ayrıca derin öğrenme tekniğinde her bir hesaplama katmanı, eğitim verilerine dayanarak kendini otomatik olarak ayarlamaktadır.³⁸ Böylece, son hesaplama katmanı tarafından ortaya konan çıktının istenilen sonuca yakınlığına göre her bir hesaplama katmanı kendini tekrardan ayarlayacak ve daha doğru çıktılarının verilmesi için uğraşılacaktır.³⁹ Örneğin, bir görüntü işleme derin öğrenme algoritmasının ilk katmanı, kendisine verilen görüntüde yer alan nesnelerin sınırlarını tespit etmeye çalışabilir. İlk katman tarafından nesnelere arasındaki sınırlar belirlendikten sonra, sonraki katmanlar bilgiyi daha fazla işleyerek görüntüdeki nesnelerin kategorisini çıkarmaya çalışacaktır.⁴⁰ Google tarafından, Google çevirinin geliştirilmesi için, derin öğrenme tekniğine dayalı bir algoritmadan yararlanılmıştır.⁴¹ Ayrıca, Paul Allen'ın Yapay Zekâ Enstitüsü, bir lise ders kitabından biyoloji öğrenebilen bir yapay zekâ geliştirmiştir.⁴²

³⁴ Atalay/Çelik, s. 166-167; Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 4; Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 589.

³⁵ Bak, s. 213; Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 589; Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 4.

³⁶ Atalay/Çelik, s. 161-163, ayrıca 166-167.

³⁷ Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 4.

³⁸ Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 4.

³⁹ Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 4.

⁴⁰ Calo/Evtimov/Fernandes/Kohno/O'Hair, s. 4.

⁴¹ Davide Castelvecchi, "Deep Learning Boosts Google Translate Tool", 27 Eylül 2016, <https://www.nature.com/news/deep-learning-boosts-google-translate-tool-1.20696> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Zimmerman, s. 8; Google çevirinin geliştirilmesi için kullanılan derin öğrenme algoritması hakkında ayrıca bkz. <https://ai.googleblog.com/2016/09/a-neural-network-for-machine.html> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

⁴² Russell Brandom, "Paul Allen and the Machines: Teaching the Next Generation of Artificial Intelligence", 24 Ekim 2013, <https://www.theverge.com/2013/10/24/4863414/paul-allen-and-artificial-intelligence-etzioni> (Son Eri-

III. TÜRK HUKUKU AÇISINDAN FİKRÎ ÜRÜN, ESER VE ESER SAHİPLİĞİ KAVRAMLARI

A. Fikrî Ürün ve Fikrî Hakkın İçeriği

İnsanoğlunun bugün ulaştığı bilgi ve kültür seviyesine ulaşmasında bilgilerin işlenmesinin ve bunların insanlığın kullanımına faydalı eserlere dönüştürülmesinin önemi son derece büyüktür. Gerçekten de insanoğlu yüzyıllar boyunca edindiği bilgileri nesilden nesile aktararak ve her yeni nesille birlikte bu bilgilere yeni bilgiler ve buluşlar ekleyerek bugün medeniyet dediğimiz olguyu ortaya koymuştur. Çağımızda ise, buluş yaparak ve fikrî ürün ortaya koyarak insanlığı ileri seviyeye taşıma potansiyeli, artık sadece insanlarda değil aynı zamanda yapay zekâlarda da bulunmaktadır.

Fikrî ürünler, insanın sahip olduğu akli ve zekâsını kullanarak gerçekleştirdiği fikrî emek ve çalışmaları neticesinde, aklın ve düşüncenin ürünü olarak ortaya koyulan gayri maddi nitelikte ürünler olarak tanımlanmaktadır.⁴³ Ayrıca fikrî ürünlerin, üzerinde somutlaştığı eşyadan farklı bir varlığa sahip ve ayrı bir hukuki rejime tabi olduğu kabul edilmektedir. Buna göre örneğin, bir müzik plağında somutlaşmış olan fikrî ürün ile bu müzik plağı aynı varlığa sahip değildir ve aynı hukuki rejime tabi olmazlar. Gerçekten de müzik plağının korunması eşya hukukuna göre söz konusu olurken, müzik plağında somutlaşmış olan fikrî ürünün korunması, somut olaydaki fikrî ürünün niteliğine göre, fikir ve sanat eserleri hukuku, patent veya faydalı model hukuku ya da endüstriyel tasarım hukuku uyarınca olabilecektir.⁴⁴ Böylece, bir kimse bir müzik plağı satın aldığı anda yalnızca plağın mülkiyetine sahip olmakta yoksa plakta somutlaşmış olan fikrî ürünün de hak sahipliğini kazanmamaktadır. Nitekim bu kimse bu plakları fikrî ürün sahibinden izinsiz olarak çoğaltır ve dağıtırsa onun fikrî haklarını ihlal etmiş olacaktır. Bu durum, ürün sahibine, fikrî ürün üzerinde tanınan münhasır yetkilerden kaynaklanmaktadır.⁴⁵

şim Tarihi: 17.04.2019); Zimmerman, s. 8.
⁴³ Ünal Tekinalp, Fikrî Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, 5. Baskı, İstanbul, 2012, s. 5; Mustafa Ateş, Fikrî Hukukta Eser, Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2007, s. 8-9; Savaş Bozbel, Fikri Mülkiyet Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2015, s. 17.
⁴⁴ Tekinalp, s. 5-7.
⁴⁵ Tekinalp, s. 7-8, ayrıca 155 vd.; Ateş, Eser, s. 13-17. Nitekim 5846 sayılı Fikir ve

Fikrî haklar en basit anlamda, hukuk düzeni tarafından ürün sahibine fikrî ürün üzerinde tanınan hak ve yetkiler olarak tanımlanabilir.⁴⁶ Fikrî hak kavramı geniş anlamda, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hak ve yetkiler yanında, yaratıcı bir fikrî çalışmanın ürünü olduklarından dolayı patentler, faydalı modeller ve tasarımlar üzerindeki hak ve yetkileri de kapsamaktadır.⁴⁷ Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda düzenlenirken, patent, faydalı model ve tasarımlar üzerindeki haklar 22 Aralık 2016 tarihli ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda (SMK)⁴⁸ düzenlenmektedir. Biz, çalışma konumuz esasen yapay zekâların şiir, resim, müzik ve kitap gibi fikrî ürünler, diğer bir ifadeyle edebî ve sanatsal ürünler ortaya koyması olduğundan dolayı fikrî ürünler ve fikrî haklarla ilgili açıklamalarımızı FSEK kapsamında eser kavramı ve bu eserler üzerindeki hak sahiplikleri hakkında gerçekleştireceğiz.

B. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bakımından Eser Kavramı ve Eser Sayılma Şartları

Fikrî ürünler, meydana geldiği düşünce âleminde dış dünyaya açıklanınca hukukun ilgi alanına girmektedir. Gerçekten de bir fikrî ürün herhangi bir vasıtayla dış dünyaya açıklanınca, hukuk düzeni tarafından korunmaya değer görülüyorsa, FSEK bakımından eser sayılabilecektir.⁴⁹ Eser, FSEK m. 1/B-(a) uyarınca, "Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri

Sanat Eserleri Kanunu'nun 13. maddesi ve devamında, fikrî haklar başlığı altında, eser sahibinin hakları sıralanmıştır. Bunun gibi 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda da fikrî ürün sahibinin hak ve yetkileri düzenlenmiştir.

⁴⁶ Tekinalp, s. 7-8; Ateş, Eser, s. 7; Kılıçoğlu, s. 17.

⁴⁷ Ateş, Eser, s. 7; Oysa Kılıçoğlu'na göre fikrî haklar, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklardır ve bu hakların konusunu kişinin düşünce ve sanat becerisine dayanan ürünler oluşturmaktadır. Bu ürünlerin sınai haklarda olduğu gibi ticarete, sanayide, endüstride kullanılması gibi bir amaç yoktur. Kılıçoğlu, s. 17; Tekinalp'e göre ise, fikrî mülkiyet hukuku iki alt gruba ayrılmakta olup, eser, buluş, faydalı model ve endüstriyel tasarım yaratıcı bir fikrî çalışmanın ürünleri olma ortak paydasında buluşurken ve fikrî ürün ve onun korunmasını düzenleyen hukuk dallarıyla korunurken, marka, coğrafi işaret, işletme adı ve ticaret unvanı ayırt edici karaktere haiz olma ortak paydasında buluşur ve bu ad ve işaretler ile bunların sahiplerinin haklarını düzenleyen kurallar ayrı hukuk dallarını oluşturur. Tekinalp, s. 4, ayrıca 7-8.

⁴⁸ Sınai Mülkiyet Kanunu, Kanun No: 6769, Kabul Tarihi: 22.12.2016, Resmî Gazete Tarihi: 10.01.2017, Sayı: 29944.

⁴⁹ Ateş, Eser, s. 26; Bozbel, s. 17.

olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini... ifade eder" şeklinde tanımlanmaktadır. Kanunda yapılan tanıma göre, bir fikrî ürünün eser sayılabilmesi için bazı özelliklere haiz olması gerektiği söylenebilir. Bu özellikler, fikrî ürünün; ürün sahibinin hususiyetini taşıması, fikrî bir çabanın ürünü olması, kanunda sayılan eser türlerinden birine ilişkin olması ve fikrî ürünün, sahibinin hususiyetini taşıyacak düzeyde ve en azından üçüncü kişiler tarafından algılanmasına imkân verecek nitelikte belirli bir şekle bürünmüş olması şeklinde sayılabilir.⁵⁰ Bir fikrî ürünün FSEK anlamında eser olarak kabul edilmesi için bulunması gereken şartlar uygulamada ve doktrinde farklı başlıklar altında incelense de bu şartların varlığı her halde aranmaktadır. Çalışma konumuz açısından en önemli şartlar kanımızca, sahibinin hususiyetini taşıma ve fikrî bir çabanın ürünü olma şartlarıdır. Bu nedenle yapılacak açıklamalarda bu iki şart üzerinde daha fazla durulacaktır.

Bu bağlamda, Hirsch'e göre, her fikrî ürün FSEK uyarınca korumaya layık bir eser değildir. Bir fikrî ürünü eser olarak değerlendirebilmek için biri objektif diğeri sübjektif olmak üzere iki şartın gerçekleşmesi gerekir.⁵¹ Objektif şarta göre bir fikrî ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için objektif olarak algılanabilir nitelikte olması gerekir. Diğer bir ifadeyle, eserin, herhangi bir teknik vasıtasıyla üçüncü kişiler tarafından algılanabilir nitelikte olması gerekir.⁵² Böylece, yalnızca sahibinin fikrî aleminde vücut bulan ve dışı vurumu gerçekleşmeyen, üçüncü kişiler tarafından herhangi bir vasıtayla algılanması mümkün olmayan salt fikirler, FSEK uyarınca eser sayılmayacak ve telif hakkı korumasından yararlanamayacaktır.⁵³ Bununla birlikte belirli bir şekle bürünmüş ancak henüz tamamlanmamış fikrî ürünler de şayet sahibi-

⁵⁰ Fırat Öztan, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2008, s. 81 vd.; Cahit Suluk/ Ali Orhan, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Cilt II: Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri*, Arıkan Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2005, s. 118; Bozbel, s. 27 vd.; Tekinalp, s. 103; Kılıçoğlu, s. 108 vd.; Ateş, Eser, s. 28-29.

⁵¹ Ernst Hirsch, *Fikrî ve Sınai Haklar*, Ar Basımevi, 1. Baskı, Ankara, 1948, s. 130.

⁵² Hirsch, s. 130; Suluk/Orhan, s. 118; Ateş, Eser, s. 31 vd.; Kılıçoğlu'na göre ise, objektif unsur fikrî ürünün FSEK'de öngörülen eser türlerinden birine ilişkin olmasını ifade ederken, eserin belirli bir şekle bürünmüş olması şartı objektif ve sübjektif unsurların yanında ayrı bir şart olarak aranacaktır. Kılıçoğlu, s. 117 vd.; Tekinalp ise, burada objektif ve sübjektif unsur olarak bir ayırım yapmaktan ziyade bu şartı şekillenme başlığı altında incelemiştir. Tekinalp, s. 108-109.

⁵³ "...Fakat bir fikir ve sanat eseri, fikir halinde kaldığı sürece, eser niteliğini kazanamaz...", Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T. 01.07.1977, E. 1976/5913, K. 1977/7617 (Ateş, Eser, s. 32-33).

nin hususiyetinden izler taşıyorsa ve diğer şartları da sağlıyorsa eser olarak kabul edilebilecektir.⁵⁴

Hirsch'e göre, "Eser ancak yaratıcı bir fikrî çalışma mahsulü olabilir. Yaratıcı bir muhayyele mahsulünü diğerlerinden ayıran vasıf, mübdiinin şahsiyetinden aldığı hususiyettir."⁵⁵ Bu durum ise, sübjektif şartı ifade etmektedir.⁵⁶ Dolayısıyla sübjektif şarta göre fikrî ürün ancak yaratıcı bir fikrî çalışmanın ürünüyse ve sahibinin hususiyetini taşıyorsa FSEK anlamında eser olarak kabul edilecek ve telif hakkına konu olabilecektir. Hususiyet, eseri ortaya koyan şahsın eserde ifadesini bulan bilgi birikimini, bireyselliğini, kişiliğini ve yaratıcı katkısını ifade etmektedir. Bilgi birikimi, kişilik, bireysellik ve yaratıcı katkı, anlatımla ve üslupla birlikte eserde ifadesini bulur.⁵⁷ Eser sahibinin, yaratıcı ruhunu ve kişiliğini esere aksettirmesi gerekir.⁵⁸ Eser sahibinin bunu gerçekleştirme ise, bilgi birikimine, yaratıcı ruha, kişiliğe dayalı olarak eseri ortaya koyuş şekli, her bilim ve sanat insanında farklılık arz eden üslup ve anlatımla ortaya çıkmaktadır.⁵⁹ Eser sahibi ortaya koyduğu üslup ve anlatımla birlikte esere hususiyetini yansıtmakta, yaratıcı fikrî çalışması neticesinde ortaya çıkan ürünleri algılanabilir hale getirmektedir. Bir fikrî ürünün FSEK anlamında eser olarak korunmasında korumanın konusu da eserin meydana getirilmesinde kullanılan anlatım ve üsluba dolayısıyla sahibinin esere yansıyan hususiyetine ilişkin gerçekleşmektedir.⁶⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından verilen, 2018 yılına ait bir kararda da bu hususa ayrıca vurgu yapılmıştır.⁶¹ Yine Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları An-

⁵⁴ Tekinalp, s. 108-109.

⁵⁵ Hirsch, s. 131.

⁵⁶ Hirsch, s. 131.

⁵⁷ Tekinalp, s. 105 vd.; Suluk/Orhan, s. 143-144; Ateş, Eser, s. 75-77; Kılıçoğlu'na göre, sahibinin hususiyetini taşıma unsuru esasen fikrî mülkiyet hukuku alanında geçerli olan yenilik ilkesini ifade eder. Kılıçoğlu, s. 109 vd.

⁵⁸ Suluk Orhan, s. 144.

⁵⁹ Tekinalp, s. 105-107; Ateş, Eser, s. 76-77.

⁶⁰ Tekinalp, s. 10; Suluk/Orhan, s. 118 vd.

⁶¹ "...Kanuni tanımlardan hareket edildiğinde; fikrî bir ürünün 5846 sayılı Kanun'un 1/B maddesinin (a) bendi kapsamında eser olarak korunması için objektif ve sübjektif olmak üzere iki unsur bulunmaktadır. Objektif unsur kanunda sayılan eser türlerinden birine dâhil olma, sübjektif unsur ise sahibinin hususiyetini taşımadır. Bir eser üzerindeki hakkın, yani korumanın konusunu 'fikir' değil, onun maddi bir araç üzerine tespit edilmekle bağımsız bir özellik kazanan ve şekillenen ifade ediliş tarzı (üslup) oluşturduğundan, aynı zamanda eserin bir materyal üzerinde şekillenmesi (sabitlenmesi) de gereklidir. Sadece düşünce aşamasında kalan fikrî

laşması (TRIPS) m. 9/2 ve Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütünün (WIPO) Fikrî Haklar Anlaşması (WCT) m. 2 ile birlikte, telif hakkı korumasının ifade ediş biçimini dolayısıyla üslubu kapsadığı açıkça kabul edilmiştir.⁶² Ancak bu durum eserin yalnızca şeklinin korunup içeriğinin korunmadığı anlamına gelmez. Eserde hususiyet hem şekil hem de içerik ile ortaya çıkar, şekil ve içeriğin bütününde kendisini gösterir.⁶³

Hususiyetten söz edilebilmesi için ortada fikrî bir çabanın ve faaliyetin, yaratıcı bir fikrî çalışmanın bulunması şarttır.⁶⁴ Zira mutlak ve inhisârî haklar olarak nitelendirilebilecek olan fikrî haklar diğer kişilerin hürriyet alanını tek bir şahıs lehine sınırlandırdığından, bunların ancak genel kültürü zenginleştiren fikrî ürünlere bahşedilmesi gerekir. Herkesçe bilinen bilgilerden istifade edilerek ortaya konulan dolayısıyla sahibinin hususiyetini taşımayan ürünler korumaya layık görülmez.⁶⁵ Doktrinde yaratıcı bir fikrî çalışma gerçekleştirme ve sahibinin hususiyetini taşıma özelliklerinin sadece gerçek kişilere özgü olduğu ve dolayısıyla FSEK anlamında eserlerin ancak gerçek kişiler tarafından ortaya konulabileceği savunulmaktadır.⁶⁶ Buna göre, makine ve bilgisayarların insandaki gibi zihinsel bir faaliyetle, yaratıcı bir fikrî çabayla hususiyeti yansıtan ürünler ortaya koyması söz konusu olmadığından dolayı bunlar tarafından ortaya konan ürünler FSEK anla-

bir çaba, insan duyguları tarafından algılanabilecek belli bir şekle bürünmediği sürece 5846 sayılı Kanun'un 1/B maddesinin (a) bendine göre eser olarak korunamayacaktır...", Yargıtay Ceza Genel Kurulu, T. 09.10.2018, E. 2018/19-398, K. 2018/413, <http://www.kazanci.com.tr/> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

⁶² 1994 tarihli Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları Anlaşması'nın (TRIPS) tamamı için bkz. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); 20 Aralık 1996'da Cenevre'de kabul edilen Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü'nün (WIPO) Fikrî Haklar Anlaşması'nın (WCT) tamamı için bkz. <https://wipolex.wipo.int/en/text/295157> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Her iki düzenlemede de konuyla ilgili birebir aynı ifade kullanılmıştır: "Copyright protection shall extend to expressions and not to ideas, procedures, methods of operation or mathematical concepts as such."

⁶³ Tekinalp, s. 108; Ateş, Eser, s. 85-86.

⁶⁴ Tekinalp, s. 107, ayrıca 113; Suluk/Orhan, s. 143-144; Kılıçoğlu, s. 109 vd.

⁶⁵ Hirsch, s. 131; Ateş, Eser, s. 77-78; Kılıçoğlu, s. 109-110; Tekinalp'e göre, buradaki fark bir kavgayı tanımın ifadesinden nakleden mahkeme tutanağı ile kavgayı kendine özgü cümleler ve teknikle anlatan bir yazarın hikayesi arasındaki farkı ifade etmektedir. Mahkeme tutanağını her hâkim ve savcı meslekleri gereği düzenlerken, kavgayı kendine özgü cümleler ve teknikle anlatan yazar, ürüne hususiyetini yansıtmaktadır. Tekinalp, s. 104.

⁶⁶ Tekinalp, s. 113; Kılıçoğlu s. 114; Ateş, Eser, s. 80-81; Bozbel, s. 28; Öztan, s. 65-74, ayrıca 82-87.

mında eser sayılmaz.⁶⁷ Bu bakımdan tamamen mekanik olgular veya tesadüflerin bir araya gelmesi neticesinde ortaya konmuş ürünlerin FSEK bakımından eser sayılmayacağı kabul edilmektedir.⁶⁸ Örneğin, tamamen bir bilgisayar programı tarafından ortaya konulan tercüme ürünün eser olduğundan söz edilemez.⁶⁹ Zira burada tamamen verilen amacı gerçekleştirmek için faaliyette bulunan, herhangi bir yaratıcı fikrî çalışma ortaya koymayan mekanik bir yapı söz konusudur. Bunun gibi, tamamen doğa güçlerinin katkısı neticesinde oluşmuş cisimler de eser sayılmaz zira burada da yaratıcı bir fikrî çalışmadan söz edilemez.⁷⁰ Yine bir maymun tarafından yapılan resim de eser olarak kabul edilmemektedir.⁷¹

Bir makine kendi başına hareket etmemiş aksine insan iradesine göre hareket hali söz konusuysa ve eserin meydana getirilmesi için bir araç olarak kullanılıyorsa, ortada insanın yarattığı bir eserin bulunduğunu kabul etmek gerekecektir.⁷² Ancak bir insan tarafından makine yardımıyla oluşturulan ürünlerde insanın hususiyetini yansıtmasına engel olacak mahiyette bir makine kullanımı söz konusuysa, diğer bir ifadeyle seçeneklerin sadece makine tarafından belirlendiği ve makineyi kullanan herkesin aynı sonuca ulaşabileceği bir durum mevcutsa, bu ürünün eser olarak kabul edilmeyeceği savunulmaktadır.⁷³ Örneğin, tamamını bilgisayarın yaptığı bir tercüme üründe böyle bir durum vardır ve bu ürünün eser olarak kabul edilmemesi gerekir.

Bir fikrî ürünün, FSEK anlamında eser olarak kabul edilebilmesi için kanunda sayılan eser türlerinden birine girmesi gerekmektedir. FSEK m. 2-5 arasında bu eser türleri; i-) ilim ve edebiyat eserleri, ii-) müzik eserleri, iii-) güzel sanat eserleri, iv-) sinema eserleri olarak dört ana başlık altında tasnif ve tanzim edilmiştir.⁷⁴ Bu eser türleri açısından sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesi geçerliken, kanunda bu eser

⁶⁷ Tekinalp, s. 113; Kılıçoğlu, s. 114; Ateş, Eser, s. 80-81.

⁶⁸ Öztan, s. 67-69.

⁶⁹ Kılıçoğlu, s. 114; Tekinalp, s. 113; Bozbel, s. 28.

⁷⁰ Tekinalp, s. 113; Ateş, Eser, s. 80-81.

⁷¹ Kılıçoğlu s. 115; Öztan, s. 87.

⁷² Ateş, Eser, s. 157-158.

⁷³ Tekinalp, s. 113; Ateş, Eser, s. 157-158; Bozbel, s. 28; Öztan, s. 83-84.

⁷⁴ Eser türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ateş, Eser, s. 119 vd.; Tekinalp, s. 114 vd.; Suluk/Orhan, s. 146 vd.; Kılıçoğlu s. 123 vd.

türlerinin başlıkları altında yapılan sayımda bu ilke geçerli değildir.⁷⁵ FSEK m. 2/1 uyarınca, ilim ve edebiyat eserleri başlığı altında yapılan sayıma her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ile bunların hazırlık tasarımları da eklenmiştir. Böylece, bilgisayar programları ve bunların hazırlık tasarımları FSEK uyarınca ilim ve edebiyat eseri olarak kabul edilmektedir.

C. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bakımından Eser Sahipliği Kavramı

Fikrî ürünün FSEK anlamında eser olarak kabul edilebilmesi için sahibinin hususiyetini dolayısıyla yaratıcı fikrî faaliyetini ve çabasını içermesi şartının doğal bir sonucu olarak eserin sahibi, onu meydana getiren kişi olarak anılacaktır (FSEK m. 1/B- (b) ve m. 8/1).⁷⁶ Eserin meydana gelmesiyle birlikte eser sahibine hukuk düzeni tarafından bir takım mali ve manevi hak ve yetkiler tanınmaktadır, diğer bir ifadeyle eserin meydana getirilmesiyle birlikte başka bir işleme gereksiz eser sahipliği sıfatı doğmaktadır.⁷⁷ Bu bakımdan, eser yaratma kavramının maddi bir fiil olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle fiil ehliyeti olmayan kimseler de eser yaratıcısı olup eser sahipliği sıfatını kazanabilir.⁷⁸ Bununla birlikte, eser sahipliği sıfatının da FSEK anlamında eser ortaya koyabilmede olduğu gibi sadece gerçek kişilere mahsus olduğu kabul edilmektedir.⁷⁹ Bu bakımdan tüzel kişilerin eser sahipliği sıfatına sahip olması mümkün olmaz. Zira tüzel kişilerin, yaratıcı bir fikrî çalışma ve çaba içerisinde bulunmasından söz edilemez. Tüzel kişiler, eser üzerindeki mali hakların sahibi olabilirler ancak bu durum onlara eser sahibi sıfatını vermediği gibi manevi hakların sahibi olmaları da mümkün olmaz.⁸⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından

⁷⁵ Tekinalp, s. 114; Ateş, Eser, s. 120-121; Suluk/Orhan, s. 146.

⁷⁶ Mustafa Ateş, Fikrî Hukukta Eser Sahipliği, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2012, s. 13; Tekinalp, s. 143; Suluk/Orhan, s. 273; Kılıçoğlu, s. 179 vd.

⁷⁷ Ateş, Sahiplik, s. 13; Tekinalp, s. 12.

⁷⁸ Tekinalp, s. 12; Bozbel, s. 28.

⁷⁹ Kılıçoğlu, s. 180; Tekinalp, s. 144.

⁸⁰ Esasen, FSEK m. 1/B- (b): "Eser sahibi: Eseri meydana getiren kişiyi... ifade eder" ve m. 27/4: "İlk eser sahibi tüzelkişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır" hükümleri uyarınca tüzel kişilerin de eser sahibi olabilmelerinin mümkün olabileceği düşünülebilecektir. Ancak eser sahibi onu meydana getiren kişidir ve tüzel kişiler yaratıcı faaliyette bulunamazlar ilkesinden ve FSEK m. 18/1-2: "Mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine aittir. Aralarındaki özel

verilen 2015 yılına ait bir kararda da bu husus açıkça vurgulanmıştır.⁸¹ Böylece Türk hukukunda, gerçek kişiler dışındaki varlıkların FSEK anlamında eser ortaya koymasının mümkün olmadığı kabul edildiği gibi gerçek kişiler dışında varlıkların özellikle tüzel kişilerin eser sahipliği sıfatına sahip olmasının da kabul edilmediği söylenebilir.

Ancak burada FSEK m. 11 ve 12 uyarınca kabul edilen eser sahipliği karinelerinin de göz önünde tutulması gerekir. FSEK 11. maddede, çeşitli şekillerde umuma arz edilen eserlerde, o eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimsenin ya da mutata şekilde eser sahibi olarak tanıtılan kimsenin aksi sabit olununcaya kadar o eserin sahibi sayılacağı düzenlenmiştir.⁸² FSEK 12. maddede ise, eser sahibi olarak herhangi bir kimsenin adına veya tanınmış müstear adına yer verilmeyen ya da bir kimsenin mutata şekilde eser sahibi olarak tanıtılmadığı, yayımlanmış veya umuma arz edilmiş eserlerde eser sahipliği haklarının yayımlayan, çoğaltan ya da temsili icra ettiren tarafından kullanılacağı düzenlenmiştir.⁸³ Böylece, bir kişi, eseri meydana getiren dolayısıyla eserin gerçek sahibi olmasa bile bu karineler uyarınca eser sahibi sayılabilecek veya eser sahipliğinden doğan hakları kullanabilecektir.

FSEK m. 18 uyarınca, herhangi bir iş ilişkisi kapsamında bir eser meydana getirmek için istihdam edilmiş kişilerin oluşturdukları eser-

sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır" hükmünden hareketle tüzel kişilerin eser üzerindeki mali hakların sahibi olabileceği ancak eser sahipliği sıfatına ve manevi haklara sahip olamayacakları kabul edilmektedir. Tekinalp, s. 144 vd.; Kılıçoğlu, s. 180.

⁸¹ "...Ayrıca 5846 sayılı FSEK'in 1. ve 2/3. maddesi uyarınca bir eserin sahibi onu meydana getiren kişidir. Davacı TSE 132 sayılı Kanun'la kurulmuş ve tüzel kişiliği haiz bir kurum olduğundan, esasen yaratıcı faaliyeti olmayan tüzel kişi davacının eser sahibi olduğundan da söz edilemez. Davacı TSE, 5846 sayılı FSEK 10 /son ve/veya 18. maddesi uyarınca davaya konu yayınlar üzerinde yasa gereği mali hakları kullanma hakkına sahiptir, ancak manevi hak sahipliğinden söz edilemez. Buna rağmen davacı kurum yararına 5846 sayılı FSEK 70/1. maddesi uyarınca manevi tazminata hükmedilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir..." , Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, T. 04.02.2015, E. 2014/16277, K. 2015/1285, <http://www.kazanci.com.tr/> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

⁸² Ateş, bu durumu "zahiri eser sahipliği" olarak adlandırmaktadır. Ateş, Sahiplik, s. 140 vd.

⁸³ Ateş, bu durumu "farazi eser sahipliği" olarak adlandırmaktadır. Ateş, Sahiplik, s. 148 vd.

lerin sahipliği ve esere ilişkin manevi haklar kendilerine ait olacak ancak bu eserden doğan mali hakları kullanma yetkisi bunları çalıştıran kişilere ait olacaktır.⁸⁴ Aynı durum tüzel kişilerin organları hakkında da uygulanacaktır. Tüzel kişi organı tarafından görevi nedeniyle bir eser meydana getirilmesi durumunda da eser sahipliği ve eserden doğan manevi haklar eseri meydana getiren kişiye ait olacak ancak mali hakları kullanma yetkisi tüzel kişiye ait olacaktır.⁸⁵ Burada, yukarıda ifade ettiğimiz karinelerin devreye girmesi de söz konusu olabilir. Buna göre, istihdam edilen kişilerin isimleri yerine istihdam eden gerçek kişi veya tüzel kişinin adı eserin üzerine yazılırsa ve eser bu şekilde kamuya sunulursa, istihdam eden gerçek veya tüzel kişinin FSEK m. 11 uyarınca eser sahibi sayılması mümkün olabilecektir.⁸⁶ İstihdam edilen kişilerin ve istihdam eden gerçek veya tüzel kişinin adlarının belirtilmeden eserin kamuya sunulması durumunda ise, FSEK m. 12 uyarınca istihdam eden gerçek veya tüzel kişinin eser sahipliği haklarını kullanması söz konusu olabilecektir.⁸⁷

Sonuç olarak, işçi ürünü durumu söz konusu olsun veya olmasın, tüzel kişilerin eser sahibi sıfatına sahip olmasının mümkün olmadığı, diğer bir ifadeyle, gerçek anlamda eser sahibi olamayacakları kabul edilebilecektir. Ancak FSEK m. 11 ve 12’de kabul edilen karineler uyarınca, eseri meydana getiren, eserin gerçek sahibi olan kişiler dışındaki tüzel kişilerin veya gerçek kişilerin eser sahibi sayılmaları veya eser sahipliğinden doğan hakları kullanmaları mümkün olabilecektir.⁸⁸ Nitekim bir görüşe göre FSEK m. 27/4 ile getirilen, “İlk eser sahibi tüzel kişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır” hükmünü

⁸⁴ Yasada kullanılan aksi öngörülmedikçe ifadesinin niteliği ise, yoruma açıktır. Buna göre ilk olarak aksi öngörülmüşse eser sahipliğinin çalıştıranlara ait olabileceği ikinci olarak aksi öngörülmüşse mali hakların çalışanlara ait olabileceği kabul edilebilir. FSEK m. 27/4: “İlk eser sahibi tüzelkişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır” hükmü uyarınca ilk yorumun kabul edileceği düşünülebilse de doktrinde genel kabul gören görüş, aksi öngörülmüşse mali hakların da eser sahibine ait olabileceği ancak eser sahipliğinin aksi öngörülerek çalıştıranlara verilemeyeceği yönündedir. Bunun dayanağı olarak, FSEK m. 1/B- (b): “Eser sahibi: Eseri meydana getiren kişiyi... ifade eder”, m. 8/1: “Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.” m. 10/3: “Bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez” hükümlerine yollama yapılmaktadır. Tekinalp, s. 144-145; Kılıçoğlu, s. 187-189; Suluk/Orhan, s. 298-299.

⁸⁵ Tekinalp, s. 147; Kılıçoğlu, s. 190.

⁸⁶ Ateş, Sahiplik, s. 336.

⁸⁷ Ateş, Sahiplik, s. 337.

⁸⁸ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Ateş, Sahiplik, s. 137-165, ayrıca 335-343.

de gereksiz bir hüküm olarak görmekten ziyade bu duruma hizmet eden bir hüküm olarak kabul etmek gerekir.⁸⁹

IV. ANGLO-AMERİKAN HUKUKU AÇISINDAN ESER SAYILMA ŞARTLARI, ESER SAHİPLİĞİ KAVRAMI VE YAPAY ZEKÂ TARAFINDAN ORTAYA KONAN FİKRÎ ÜRÜNLERİN KISACA DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Anglo-Amerikan Hukuku Bakımından Eser Sayılma Şartı Olarak Orijinallik ve Yaratıcılık Unsurları

İngiliz ve Amerikan hukuk sistemlerinde bir fikrî ürünün eser olarak kabul edilebilmesi ve koruma konusu olabilmesi için öncelikle orijinal olması şartı aranmaktadır.⁹⁰ Orijinalliğin açıklanmasında, bir fikrin bir eserde vücut bulmaksızın korumaya konu olamayacağı ilkesine gönderme yapılmaktadır.⁹¹ Buna göre, telif hakkı korumasının, fikrin altında yatan orijinallikle değil fikrin ifade edilmiş biçimindeki orijinallikle ilgilendiği kabul edilmektedir.⁹² Telif hakkıyla korunabilmesi için bir fikrî ürünün, fikrî ürün sahibinden kaynaklanması gerektiği, bu anlamda orijinalliğin yaratıcılıktan çok bir kaynak göstergesi olarak kullanıldığı da dile getirilmektedir.⁹³ Fikrî ürünün ürün sahibinden kaynaklanmasının, diğer bir ifadeyle orijinal olmasının ise, ürün sahibinin ürünü ortaya koyarken kendi emeğini, becerisini ve yorumlarını kullanmasını ifade ettiği, telif hakkıyla korunanın da işte bu emek, beceri ve yorum olduğu İngiliz Mahkemeleri tarafından da kabul edilmektedir.⁹⁴

⁸⁹ Ateş, Sahiplik, s. 338-339.

⁹⁰ Amerikan hukukunda, Copyright Act of 1976 (17 U.S.C.) §102/(a): "Copyright protection subsists, in accordance with this title, in original works of authorship..."; İngiliz hukukunda, Copyright, Designs and Patents Act 1988 (CDPA) m. 1: "Copyright is a property right which subsists in accordance with this Part in the following descriptions of work – (a) original literary, dramatic, musical or artistic works...".

⁹¹ Jennifer Davis, Intellectual Property Law Core Text, Oxford University Press, Fourth Edition, Oxford, 2012, s. 29, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=678239&lang=tr&site=eds-live> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

⁹² Davis, s. 29.

⁹³ Annemarie Bridy, "Coding Creativity: Copyright and the Artificially Intelligent Author", *Stanford Technology Law Review*, Volume: 5, 2012, s. 7; Davis, s. 29; Bozkurt Yüksek, Yapay Zekânın, s. 606.

⁹⁴ University of London Press Ltd v University Tutorial Press Ltd [1916] 2 Ch 601

Amerika Birleşik Devletleri'nde mahkeme incelemesine konu olan bir olayda da orijinallik, yaratıcılık ve yenilik unsurlarının birbirlerinden farklı kavramları ifade ettiği belirtilmiştir. Buna göre, bir fikrî ürün, ürün sahibinin kendi yaratımıysa orijinaldir. Bir fikrî ürün, mütevazı bir miktar da olsa fikrî emek neticesinde ortaya konulmuşsa yaratıcıdır. Bir fikrî ürün, mevcut çalışmalardan farklı ise yenidir. Fikrî ürünün telif hakkıyla korunabilmesi için orijinal ve yaratıcı olması şarttır ancak yeni olması şart değildir. Patent korumasının aksine iki ayrı eser sahibinin bağımsız olarak ortaya koyduğu iki ayrı ürün birbirine benzer olsa da telif hakkıyla korunacaktır. Burada mahkeme tarafından, telif hakkı koruması için kendi yaratımı olma dolayısıyla orijinallik ve bir miktar fikrî emek sonucu ortaya çıkma dolayısıyla yaratıcılığın varlığı aransa da mahkemelerin genellikle her iki terimi de orijinallik şartı altında değerlendirdiği de dile getirilmiştir. Bu kapsamda, açıklığın sağlanması uğruna, kendi yaratımı olma ve yaratıcılığı ifade etmek üzere orijinallik teriminin kullanılacağı belirtilmiştir.⁹⁵

Bu bağlamda, Anglo- Amerikan hukuk sisteminde aranan kendi yaratımı olma şartına dayalı orijinallik ve bir miktar fikrî emeğe dayalı yaratıcılık şartlarının, Türk hukukunda ve Kıta Avrupası hukuk sisteminde aranan sübjektif bir unsur olarak yaratıcı fikrî faaliyet, fikrî yaratma şartlarından daha hafif ve objektif kriterlere dayandığı söylenebilir.⁹⁶ Nitekim fikir ve sanat eserleriyle ilgili telif hakkı yaklaşımındaki orijinallik patent verilebilirlikteki yenilik şartıyla karıştırılmaya müsait olduğu da burada dile getirilmektedir.⁹⁷

B. Anglo-Amerikan Hukukunda Eser Sahipliği Kavramı

İngiliz ve Amerikan hukuk sistemlerinde eser sahipliğinin, eseri meydana getiren kişiye ait olacağı kabul edilmektedir.⁹⁸ Buna göre, emek, beceri ve yorumunu harcayarak eseri meydana getiren kişi eserin sahibi olacaktır.⁹⁹ Ancak bu durumun istisnaları da bulunmakta-

(Davis, s. 29).

⁹⁵ Baltimore Orioles, Inc. v. Major League Baseball Players Ass'n, 805 F.2d 663 (7th Cir. 1986) (Bridy, s. 7); Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 606; Orijinallik ve yaratıcılık unsurlarıyla ilgili İngiliz hukukundaki yaklaşım için bkz. Davis, s. 29-30.

⁹⁶ Ateş, Sahiplik, s. 18.

⁹⁷ Davis, s. 29.

⁹⁸ 17 U.S.C. §201/(a); CDPA m. 9/ (1).

⁹⁹ Duncan Spiers, Intellectual Property Law Essentials, Edinburgh University Press,

dır. Gerçekten de Amerikan hukukunda “work made for hire” denilen model uyarınca, iş ilişkisi çerçevesinde veya sipariş üzerine yaptırılan eserlerde eser sahipliği sıfatının ve bundan doğan hakların, taraflar arasında aksine yazılı bir anlaşma bulunmadıkça işverene veya siparişte bulunan kişiye ait olacağı kabul edilmiştir.¹⁰⁰ İngiliz hukukunda da bir işçi tarafından çalışması sırasında ortaya konan fikir ve sanat eserlerinin sahipliğinin sözleşmede aksi öngörülmemişse işi gördürene ait olacağı kabul edilmiştir.¹⁰¹ Burada, öncelikle taraflar arasındaki sözleşmenin içeriğine bakılacak, şayet eser ortaya koyulması için görevlendirme, kaynak ayırma, mesai harcama gibi bir durum söz konusuysa ortaya konan eserin iş sahibine ait olduğu kabul edilecektir.¹⁰²

C. Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Fikrî Ürünlere Anglo-Amerikan Hukuku Açısından Genel Bir Bakış

Bir fikrî ürünün telif hakkı korumasına konu olabilmesi için daha hafif ve objektif kriterler çerçevesinde orijinallik ve yaratıcılık unsurunu merkeze oturtan Anglo-Amerikan hukuk sisteminde yapay zekâlar tarafından ortaya konan ürünlerin fikir ve sanat eseri olarak kabul edilmesinin ve telif hakkı korumasına konu olmasının daha kolay olabileceği düşünülebilir.

İngiltere’de kabul edilen 1988 tarihli Telif Hakkı, Tasarımlar ve Patentler Kanunu (CDPA) m. 9/(3) uyarınca, bilgisayar tarafından üretilen edebî, dramatik, müzikal ya da sanatsal çalışmalar söz konusu olduğunda eser sahibi, eserin yaratılması için gerekli ayarlamaları gerçekleştiren kişi olarak anılacaktır.¹⁰³ Bu yasal düzenlemeyle insan unsurunun tamamen ortadan kaldırılmadığı ancak yaratma süreci-

Dundee, 2009, s. 21, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=753500&lang=tr&site=eds-live> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Davis, s. 40.

¹⁰⁰ 17 U.S.C. §201/(b); Ateş, s. 28.

¹⁰¹ CDPA m. 11/ (2); Spiers, s. 21; Davis, s. 42.

¹⁰² Spiers, s. 21-22; Davis, s. 42.

¹⁰³ CDPA m. 9/(3): “In the case of a literary, dramatic, musical or artistic work which is computer-generated, the author shall be taken to be the person by whom the arrangements necessary for the creation of the work are undertaken.” Ayrıca, CDPA m. 178 uyarınca, bilgisayar ürettiği eser, bilgisayar tarafından üretilmiş olan ve insan eser sahibinin bulunmadığı eseri ifade etmektedir. CDPA m. 178: “‘Computer-generated’, in relation to a work, means that the work is generated by computer in circumstances such that there is no human author of the work.”.

nin başka bir noktasına taşındığı dile getirilmektedir.¹⁰⁴ Buna göre, burada insan unsuru ürünün ortaya konması için gerekli olan bilişsel süreci gerçekleştirirse de bunun gerçekleşmesi için gereken giriş sağlamakta ve bu nedenle ortaya çıkan ürünün sahibi olarak telif hakkı korumasından yararlanmaktadır.¹⁰⁵ Ancak yeni ürünler ortaya koyabilmek için sadece çevresinden yararlanan tam otomatik sistemler bakımından bu korumanın yetersiz kaldığı ileri sürülmektedir. Zira, giderek artan bu sistemler tarafından ortaya konan ürünlerde insan unsurunun ikincil hatta tek kullanımlık bir pozisyona indirildiği ve bu durumda mevcut yasal düzenlemenin ortaya çıkan ürünler için telif hakkı koruması sağlamadığı dile getirilmektedir.¹⁰⁶ Gerçekten de böyle bir durumda insan yalnızca yapay zekâyı oluşturmakta ancak yapay zekâ hiçbir komut almaksızın kendi kendine bir ürün ortaya koymaktadır. Ancak yine de bu yasal düzenleme, yapay zekâlar tarafından ortaya konan ürünlere hukuki koruma getirme açısından atıf yapılabilecek bir hüküm olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu konuda Amerikan hukukunda ise, esasen Türk hukukuyla benzer bir yaklaşımın benimsendiği söylenebilir. Gerçekten de Amerika Birleşik Devletleri Telif Hakları Bürosu, herhangi bir insanın yaratıcı katkısı bulunmaksızın ortaya konan çalışmaların eser olarak kabul edilmeyeceğine hükmetmiştir.¹⁰⁷ Bu kabul uyarınca, insanlar tarafından doğrudan katkıda bulunulmayan ve yapay zekâlar tarafından kendiliğinden üretilen ürünlerin, telif hakkı korumasına tabi olmayacağı

¹⁰⁴ Jesus Manuel/Niebla Zatarain, "The Role of Automated Technology in the Creation of Copyright Works: The Challenges of Artificial Intelligence", *International Review of Law Computers & Technology*, Volume: 31, No: 1, 2017, s. 97.

¹⁰⁵ Manuel/Zatarain, s. 97.

¹⁰⁶ Manuel/Zatarain, s. 97.

¹⁰⁷ ABD Telif Hakları Bürosu'nun uygulamalarının açıklandığı ve özellikle telif hakkı sahipliğinin kabul edilmesi, belgelendirilmesi, lisanslarda dahil telif hakkı belgelerinin kaydedilmesine odaklanan ve uygulanacak temel hukuk ilkelerinin ortaya konulduğu belgenin 306. paragrafında, ABD Telif Hakları Bürosu'nun, fikrî ürünün insan tarafından yaratılması şartıyla, orijinal bir çalışmayı eser olarak kabul edeceği açıkça belirtilmiştir. Bunun yanında, telif hakkının yalnızca zihnin yaratıcı güçlerinde oluşturulan fikrî emeğin ürünlerini koruduğu belirtilmiştir. Bir fikrî ürünün insan tarafından yaratılmadığının tespiti durumunda ise, eser olarak kabul edilmeyeceği de açıkça belirtilmiştir. United States Copyright Office, "Compendium of U.S. Copyright Office Practices", Third Edition, 29 Eylül 2017, paragraf: 306, <https://www.copyright.gov/comp3/docs/compendium.pdf> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Bozkurt Yüksel, *Yapay Zekânın*, s. 604-605.

ve kamunun kullanımına açık olacağı dile getirilmektedir.¹⁰⁸ Ancak bu durum bazı açılardan eleştirilmektedir. Gerçekten de Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından verilen 1984 tarihli bir kararda, telif hakkı sahipliğinin sağladığı yararın, fikrî ürün ortaya koyan kişilerin yaratıcı aktivitelerinin onlara özel bir ödülün sağlanmasıyla motive edilmesi ve telif hakkının koruma süresi sona erdikten sonra bu yaratıcı aktivitelerin ürünü olan eserlerin halkın yararlanmasına bırakılması olduğu kabul edilmiştir.¹⁰⁹ Böylece, telif hakkının, yalnızca yaratıcı aktiviteleri desteklemediği aynı zamanda kamu alanında kullanılacak ürünlerin her geçen sene artması amacına da hizmet ettiğine işaret edilmektedir.¹¹⁰ Ancak yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerin eser olarak telif hakkına konu olamayacağı kabul edilmesi, telif hakkıyla tanınan bu amaçların tam tersine sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Gerçekten de yapay zekâ ürünlerinin telif hakkı korumasından mahrum bırakılarak doğrudan kamunun açık kullanımına tabi tutulması, bu alanda gerçekleştirilecek çalışmaların ilerlemesine engel olabilecek niteliktedir. Zira fikrî ürün üreten yapay zekâlardan herhangi bir getiri elde edemeyen şirketler ve yatırımcılar bu alanda yapılacak çalışmaları desteklemeyecek ve gelişim sağlamayacaktır.¹¹¹ Bu durumda ise, Amerikan hukuku uyarınca eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl devam eden telif hakkı koruma süresi¹¹² dolduktan sonra kamunun erişimine açık olacak bir eser belki de hiç ortaya konulamayacaktır ve bu eserden kaynak olarak yararlanma imkanı da doğmayacaktır.¹¹³ Sonuç olarak, yapay zekâ fikrî ürünlerinin eser olarak telif edilebilirliğinin kabul edilmemesi, telif hakkının asıl gerçekleştirmek istediği amaçlardan kamu alanında yararlanılabilecek eserlerin her geçen gün artması amacına ters düşecektir.¹¹⁴

¹⁰⁸ Kalin Hristov, "Artificial Intelligence and the Copyright Dilemma", *Idea: The Journal of the Franklin Pierce Center For Intellectual Property*, Volume: 57, No: 3, 2017, s. 436-437.

¹⁰⁹ Sony Corp of Am v. Universal City Studios Inc, 464 U.S. 417, 429 (1984) (Hristov, s. 438).

¹¹⁰ Hristov, s. 438.

¹¹¹ Hristov, s. 438-439, ayrıca 453-454.

¹¹² 17 U.S.C. §302/ (a).

¹¹³ Hristov, s. 439, ayrıca 450.

¹¹⁴ Hristov, s. 439.

V. YAPAY ZEKÂ TARAFINDAN ORTAYA KONAN FİKRÎ ÜRÜNLERİN TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bahiste öncelikle SMK açısından yapay zekâların durumuna kısaca değinmek kanımızca faydalı olacaktır. SMK bakımından, insanların buluş yapma sürecinde bilgisayar programlarından yararlanması insanların kendilerinin buluşçu olarak kabul edilmesine engel değildir.¹¹⁵ Ancak SMK m. 82 uyarınca, bilgisayar programları patent koruması kapsamı dışına alınmıştır. Bununla birlikte, bir yazılım ait olduğu donanımdan ayrı olarak çalışmıyorsa, bunun buluş olarak patentlenmesi mümkün olabilecektir.¹¹⁶ Yazılımlarla ilgili patent alınmasına örnek olarak, California Santa Cruz Üniversitesinde Müzikoloji Profesörlüğü yapmış olan David Cope tarafından, makinelerin beste yapması amacıyla gerçekleştirilen deneylerde kullanılan müzik kompozisyon algoritmalarının patentinin alınmış olması gösterilebilir.¹¹⁷ Yapay zekâ teknolojilerinde ise, çoğunlukla yazılımın belirli bir donanımına bağlı olarak çalışması söz konusu olduğundan, yapay zekâ teknolojisinin buluş olarak patentlenmesinin mümkün olduğu söylenebilecektir.¹¹⁸ Ancak çalışma konumuz belirli bir yapay zekâ teknolojisinin bir kimse tarafından icat edilmesi veya bir kimse tarafından bir eserin veya bir buluşun ortaya konulması için kullanılmasından ziyade, yapay zekâ teknolojisinin kendiliğinden bir ürün ortaya koyması durumunda bu ürünün FSEK uyarınca eser olarak kabul edilip edilemeyeceği ve bu eserden doğan eser sahipliğinin ve telif hakkının kime ait olacağı sorununa ilişkindir. Bu nedenle sonraki kısımlarda esas olarak yapay zekânın kendiliğinden bir ürün ortaya koyması ve bu duruma uygulanacak hukuki kaideler incelenecektir.

Esasen, yapay zekâlar tarafından ortaya konan ürünlerde FSEK anlamında eser sayılma bakımından asıl sorun yaratıcı bir fikrî faaliyette bulunma ve sahibinin hususiyetini taşıma şartlarına ilişkin gerçekleşmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bu şartlardan hareketle doktrin tarafından FSEK anlamında eser sayılabilecek ürünlerin

¹¹⁵ Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 596-597.

¹¹⁶ Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 595.

¹¹⁷ U.S. Patent No: US7696426B2, <https://patents.google.com/patent/US7696426> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹¹⁸ Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 595.

yalnızca insanlar tarafından ortaya konulabileceği kabul edilmektedir. Gerçekten de eser sayılma için varlığı aranan diğer şartlardan, kanunda sayılan eser türlerinden birine ilişkin olma ve ürünün belirli bir şekle bürünmüş olması şartları yapay zekâlar tarafından ortaya konan ürünlerde sorun teşkil etmemektedir.

Kanımızca, FSEK anlamında eser sayılabilecek fikrî ürünlerin yalnızca insanlar tarafından ortaya koyulabileceği dolayısıyla başka hiçbir varlık tarafından bu tarz ürünlerin ortaya koyulamayacağı görüşü yapay zekâ teknolojisi ile sıkı bir imtihan halindedir. Zira son yıllarda gerçekleşen çığır açıcı teknolojik gelişmeler neticesinde, çağımızda artık bir yapay zekânın kendi başına hareket ederek bir ürün ortaya koyması mümkün olmaktadır. Üstelik bu yapay zekâ teknolojilerinin faaliyetini yerine getirirken tamamen mekanik süreçlerle ve tesadüfi olarak hareket ettiğinden söz etmek, en azından bazı yapay zekâ türleri açısından mümkün olmamaktadır. Bu tür yapay zekâlardan birine örnek olarak, California Santa Cruz Üniversitesinde Müzikoloji Profesörlüğü yapmış olan David Cope tarafından geliştirilen Annie isimli yapay zekâ verilebilir. Annie isimli yapay zekâ, makine öğrenimini kullanarak aldığı tepkilere göre müzik zevkini sürekli geliştirmekte ve değiştirmektedir.¹¹⁹ Ayrıca Annie bir adım ileriye giderek, metin yazması düşünülmemesine rağmen sadece beste yapmakla kalmamış ve Japonya'da yazılan bir şiir türü olan "Haiku" şiirleri de yazmıştır.¹²⁰ Üstelik bu şiirler insanlar tarafından oluşturulanlardan ayırt edilemez niteliktedir.¹²¹ Annie tarafından ve insanlar tarafından ortaya koyulan şiirlerden oluşan karışık albüm "Amazon.Com" isimli online alışveriş sitesinden satın alınabilmektedir.¹²² Almanya'ya gittiğimizde ise, karşımıza hiç de alışık olmadığımız bir sanatçı çıkmaktadır. Söz konusu sanatçı, fırçayı paletten almakta ve hassas ve düzenli fırça darbeleriyle tuvali doldurmaktadır.¹²³ Yalnız bu sanatçı bildiğimiz sanatçılardan çok farklıdır, bu sanatçı bir robottur.¹²⁴ Almanya Konstanz Üniversite-

¹¹⁹ Yuval Noah Harari, Homo Deus, Kolektif Kitap, 1. Baskı, çev. Poyzan Nur Taneli, İstanbul, 2016, s. 338-339.

¹²⁰ Harari, s. 339.

¹²¹ Harari, s. 339.

¹²² Söz konusu şiir albümü için bkz. <https://www.amazon.com/Comes-Fiery-Night-D-Cope/dp/1466219157> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹²³ Yanisky-Ravid, s. 661-662.

¹²⁴ Yanisky-Ravid, s. 662.

sindeki yaratıcıları tarafından e-David olarak adlandırılan bu robotik sanatçının, resimler oluşturmak için karmaşık bir görsel optimizasyon algoritması kullandığı belirtilmektedir.¹²⁵ E-David'in halihazırda orijinal fikri mülkiyet çalışmaları yaratan karmaşık, gelişmiş, otonom, öngörülemez yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesinde yalnızca bir adımı temsil ettiği dile getirilmektedir.¹²⁶ İngiltere'de ise, dünyanın ilk bilgisayar programı tarafından üretilen müzikali 22 Şubat-5 Mart 2016 tarihleri arasında Londra Sanat Tiyatrosu'nda sahne almıştır.¹²⁷ Yine Facebook tarafından geliştirilen sohbet robotlarının, bunun için programlanmalarına rağmen kendi aralarındaki iletişim sırasında İngilizce dilinde kısaltmalar kullanarak, İngilizce dilini kendi anladıkları gibi kullanmaları da burada örnek olarak verilebilir.¹²⁸

Bununla birlikte, bilgisayar programları veya yazılımların bazıları, kendilerine verilen belirli bir sınır dahilinde hareket edip tamamen mekanik bir süreç neticesinde belirli bir ürün ortaya koymaktadır. Bu durumda, bu bilgisayar programları veya yazılımların bunları seçme ve düzenleme şansı olmadığından yaratıcı bir faaliyet ortaya koymadığı, tamamen mekanik bir süreç sonunda elde edilen bu ürünlerin yaratıcılık unsuru taşımadığı görüşü savunulabilir.¹²⁹ Zira yaratıcılığın, gök gürültüsü gibi dışarıdan güdülerek veya tesadüfi olarak söz konusu olamayacağı, amaca yönelik ve isteyerek gerçekleşebileceği dile getirilmektedir.¹³⁰ Buna karşılık, Facebook'un sohbet robotlarının veya Annie isimli yapay zekânın yaptığı gibi, bazı yapay zekâ programlarının kendi kendilerine hareket edip birtakım ürünler ortaya koymaları da ihtimal dahilindedir.

Bir bilgisayar programı veya yazılım tarafından, makine öğrenimini ve derin öğrenmeyi kullanarak bilgi toplamadan ve bu bilgileri

¹²⁵ Yanisky-Ravid, s. 662; E-David'in çalışma prensipleri, ortaya koyduğu resimler, katıldığı organizasyonlar gibi hususlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <http://graphics.uni-konstanz.de/eDavid/> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹²⁶ Yanisky-Ravid, s. 662.

¹²⁷ Lyn Gardner, "Beyond the Fence Review - Computer-Created Show is Sweetly Bland", 28 Şubat 2016, <https://www.theguardian.com/stage/2016/feb/28/beyond-the-fence-review-computer-created-musical-arts-theatre-london> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Manuel/Zatarain, s. 97-98.

¹²⁸ Facebook sohbet robotlarıyla ilgili haber için bkz. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-40798435> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹²⁹ Bridy, s. 8; Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 606.

¹³⁰ Bridy, s. 8; Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 606.

işlemeden, sadece belirli bir sınır dahilinde belirli bir ürün ortaya konması durumunda, bu ürünün tamamen mekanik süreçler neticesinde ortaya çıktığı ve FSEK anlamında eser sayılmayacağı görüşü savunulabilir. Zira böyle bir durumda ortada yaratıcı bir faaliyet neticesinde gerçekleşen ve sahibinin hususiyetini taşıyan bir ürünün bulunmadığı söylenebilir.¹³¹ Bu nedenle, bu ürünün eser sayılması ve üzerinde inhisârî haklar tanınmasının, zaman içinde değişim geçirip günümüzde ürün sahibinin mali ve manevi haklarının korunması, yaratıcı faaliyetin teşvik edilmesi, kamu alanında yararlanılabilecek eserlerin artması amaçlarına hizmet eden eser ve telif hakkı kavramlarının bu amaçlarıyla da tam olarak uyumlayacağı düşünülebilir.¹³² Örneğin tek amacı çeviri yapmak olan bir programın ortaya koyduğu çeviri ürün FSEK anlamında eser sayılmayacaktır. Gerçekten de burada, dışarıdan bir müdahale olmaksızın veya tesadüfi olarak hareket etmeksizin yaratıcı bir faaliyetin ortaya koyulduğu da söylenemez.

Bununla birlikte, bir yapay zekânın makine öğrenimini ve derin öğrenmeyi kullanarak ve belirli bir sınır dışında hareket ederek, kendi kendine bir ürün ortaya koyması ihtimali de mümkündür. Böyle bir durumda ise, yapay zekân kendi sistemi çerçevesinde yaratıcı bir faaliyette bulunduğu, edindiği bilgileri kullanıp işleyerek kendi makine öğrenimi ve derin öğrenme faaliyeti neticesinde ve kendi hususiyetini taşıyan bir ürün ortaya koyduğu görüşü savunulabilecektir. Bu görüş kabul edilirse, bu ürünün FSEK anlamında eser olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülebilir. Gerçekten de bir yapay zekânın çok farklı kaynaklardan topladığı bilgileri işleyip değerlendirdiği, farklı alternatifler arasında seçim yaptığı durumlarda, yapay zekânın yeni bir ürün ortaya konması için kendi sistemi çerçevesinde bir emek harcadığı da dile getirilmektedir.¹³³ Burada yapay zekânın, farklı alternatifler ara-

¹³¹ Ateş'e göre ise, elektronik veya dijital teknolojiye sahip bir cihaz bütünüyle kendi determinist çalışma sistemi kapsamında bir ürün ortaya koymuşsa, hukukumuzda bu konuda bir açıklık bulunmamakla birlikte bu ürünler eser olarak kabul edilemez. Zira bir fikrî ürünün hukuken eser sayılabilmesi için ürün ile beşerî bir fikrî mesai arasında az veya çok bir neden sonuç ilişkisinin bulunması gerekir. Ateş, Eser, s. 157-158.

¹³² Fikir ve sanat eserler hukukunun tarihsel gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, s. 83-89; Bozbel, s. 19-26.

¹³³ Colin R. Davies, "An evolutionary step in intellectual property rights- Artificial intelligence and intellectual property", *Computer Law & Security Review*, Volume: 27, Issue: 6, Aralık 2011, s. 607-608.

sında kendi kendine seçim yaparak dışarıdan bir müdahale söz konusu olmaksızın veya tesadüfi olarak hareket etmeksizin bir ürün ortaya koyduğu dolayısıyla yaratıcı bir faaliyet gerçekleştirdiği de söylenebilir. Nitekim fiil ehliyeti bulunmayan bir insanın yaratıcı bir faaliyet ortaya koyabileceğinin kabul edilmesi karşısında, bilinçli olarak bilgi toplayan ve bu bilgileri işleyen, belirli bir sınır dışında hareket edip öğrenme ve sonuç çıkarma işlevlerini gerçekleştiren, farklı alternatifler arasında seçim yapan, kendi sistemi çerçevesinde fikrî bir faaliyette bulunan, kendi kendine bir ürün ortaya koyan yapay zekânın yaratıcı bir faaliyette bulunamayacağının savunulması çok da mümkün olmamaktadır. Ayrıca, daha önce de değindiğimiz üzere hususiyetin esere anlatımla ve üslupla yansıtıldığı ve eser sahipliği ve telif hakkıyla gerçekleşen korumanın da bu anlatım ve üsluba yönelik olarak gerçekleştirildiği kabul edilmektedir. Yapay zekâ tarafından bu kapsamda oraya konan ürünler bakımından ise, zaten yapay zekâ otonom olarak bu ürünü ortaya koyduğundan dolayı anlatım ve üslubu da kendisinin belirlediği, bu suretle söz konusu ürüne hususiyetini yansıttığı kabul edilebilecektir. Gerçekten de e-David isimli robotik sanatçı tarafından farklı renkler arasında yapılan seçimler, resmin oluşturulmasında kullanılan teknikler gözetilirse e-David'in söz konusu resimleri oluştururken kendi anlatımını ve üslubunu ortaya koyduğu dolayısıyla ürüne hususiyetini yansıttığı görüşü savunulabilecektir.¹³⁴

Avrupa çapında robotlarla ilgili araştırmaları, gelişmeleri ve yenilikleri artırmayı hedefleyen euRobotics çalışma grubu tarafından hazırlanan 2012 tarihli "Robotikle ilgili yasal konularda yeşil bir kitap önerisi" isimli raporda da bir yapay zekânın bağımsız olarak yaratıcı çalışmalar üretebileceği belirtilmiştir.¹³⁵ Aynı raporda, bu nedenle yapay zekânın kendi çalışmasının sahibi olup olamayacağının düşünülmesinin mantıklı olduğu ve bazı ulusal yasalar tarafından tüzel kişilerin telif hakkı sahibi olabilmesi kabul edildiğinden, bu sorunun tamamen

¹³⁴ Zira e-David her ne kadar programcıları tarafından oluşturulan yazılımla çalışsa da karmaşık sistemine yerleştirilen kamera sayesinde otonom olarak fotoğraflar çekebilme ve bunları yeni yaratıcı girdiler oluşturmak için kullanabilmektedir. Yanisky-Ravid, s. 662-663; E-David'in resim yapma sanatını icra edişini izlemek için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=NvifGpmACJE&t=73s> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹³⁵ euRobotics, Suggestion for a green paper on legal issues in robotics, ed. Christophe Leroux, ed. Roberto Labruto, 2012, s. 39.

varsayımsal olmadığı belirtilmiştir.¹³⁶ Yine bu raporda, telif hakkı korumasının asıl amacının yaratıcılığı canlandırmak ve özgün çalışmaları teşvik etmek olduğu, ancak bir yapay zekânın teşvik edilmesinin söz konusu olamayacağı ve bu nedenle onlara özel haklar vermenin mantıklı olmadığı belirtilmiştir.¹³⁷ Bu görüş yapay zekâlar açısından kabul edilebilirse de yapay zekâlar tarafından ortaya konan bu tarz ürünlere etkin bir koruma sağlanmasını engellememelidir. Zira her ne kadar bir yapay zekânın teşvik edilmesinin mümkün olmadığı kabul edilebilirse de kendi yaratıcı faaliyeti çerçevesinde, kendi kendine ürün ortaya koyabilen yapay zekâlar tarafından oluşturulan ürünlere hiçbir koruma sağlanmaması durumunda, bu tür yapay zekâları icat etmesi ve geliştirmesi beklenen projelere ve bilim adamlarına gerekli yatırımlar yapılmayacaktır. Bu durum ise, bu tür yapay zekâların oluşturulması için çabaları ve girişimleri azaltacaktır. Sonuç olarak dolaylı yoldan da olsa yaratıcı faaliyet ve özgün çalışmaların önü kesilmiş olacaktır.

Yapay zekânın kendi kendine yaratıcı ürünler ortaya koyması, yapay zekânın farklı birkaç özelliğinin bir araya gelmesi suretiyle gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, yapay zekâ sadece diğer bir çalışmayı kopyalamaktan ziyade tamamen yeni ve orijinal bir ürün ortaya koyabilecek şekilde programlanabilmektedir.¹³⁸ Örneğin, Google tarafından derin öğrenme yöntemini kullanan, yapay sinir ağı temelli geliştirilen yapay zekâ, Youtube üzerinden videolar izlemesi için serbest bırakılmıştır. Yapay zekâ bu aşamada pek çok insanın yapacağı gibi kedi videoları aramaya başlamıştır. Daha sonra yapay zekâyâ ne düşündüğü sorulduğunda daha önceden gördüğü bir kedi resmini değil kedi kavramını temsil eden bir imgeyi göstermiştir.¹³⁹ Bu durumun yapay zekâ tarafından, bilgilerin otonom bir şekilde öğrenildiğini ve entegre edildiğini gösterdiği dile getirilmektedir.¹⁴⁰ Görüldüğü üzere, yapay zekâ, otonom ve bağımsız şekilde hareket ederek, insan unsurunu üretecek ürün açısından minimum düzeye indirebilmektedir.¹⁴¹

¹³⁶ euRobotics, s. 39.

¹³⁷ euRobotics, s. 40.

¹³⁸ Yanisky-Ravid, s. 679; Nils J. Nillson, *Yapay Zekâ Geçmişi ve Geleceği*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 1. Baskı, çev. Mehmet Doğan, İstanbul, 2018, s. 643.

¹³⁹ Liat Clark, "Google's Artificial Brain Learns to Find Cat Videos", 26 Haziran 2012, <https://www.wired.com/2012/06/google-x-neural-network/> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Zimmerman, s. 13.

¹⁴⁰ Zimmerman, s. 13.

¹⁴¹ Yanisky-Ravid, s. 679.; Matthew U. Scherer, "Regulating Artificial Intelligence

Yine yapay zekâ, öngörülemeyen neticeler ortaya koymak üzere programlanabilir ve bu suretle de yaratıcı kılınabilir.¹⁴² Yapay zekâ, bilgi toplama, öğrenme, veri işleme ve sonuç çıkarma yetenekleri sayesinde erişime açık eserlerdeki renklere, şekillere ve tekniklere maruz kaldıktan sonra verileri dijital birleşenlere ayırabilir, yeniden düzenleyebilir ve böylece yeni ve beklenmedik ürünler ortaya koyabilir.¹⁴³ Ayrıca yapay zekâ, sürekli olarak yeni veri toplama ve işlem yapma kapasitesi sayesinde veriler arasında yeni modeller ve benzerlikler bulabilir ve böylece ortaya koyacağı sonucu sürekli değiştirebilir.¹⁴⁴ Bu durumun, yapay zekânın sürekli bir evrim geçirdiğini gösterdiği dile getirilmektedir.¹⁴⁵ Yine yapay zekâ, çok sayıda veriyi insanın yapabileceğinden çok daha doğru, verimli ve hızlı bir şekilde işleyebilir ve en iyi sonuca ulaşmak için farklı alternatifler arasında seçim yapabilir.¹⁴⁶

Bu özellikleri kullanarak belirli bir araştırma ve bilgi edinme faaliyeti çerçevesinde hareket edip, öğrenme ve sonuç çıkarma işlevleriyle farklı alternatifler arasında seçim yapan, kendi sistemi çerçevesinde yaratıcı bir faaliyette bulunan, kendi kendine bir ürün ortaya koyan yapay zekâların tamamen mekanik süreçler ve tesadüfler şeklinde işlediği görüşü ise, kabul edilemeyecektir.¹⁴⁷ Gerçekten de bir yapay zekânın makine öğrenimini ve derin öğrenmeyi kullanıp edindiği sayısız bilgiyi süzgeçten geçirerek ve bu bilgileri işleyip geliştirerek insanlığa faydalı ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda sayılan türlerden birine giren bir ürün ortaya koyması durumunda, bu ürünlerin yapay zekânın kendi sistemi çerçevesinde belirli bir yaratıcı faaliyeti ve sahibinin hususiyetini taşıdığı görüşü savunulabilecektir. Böylece,

Systems: Risks, Challenges, Competencies, and Strategies", *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume: 29, Number: 2, Bahar 2016, s. 363.

¹⁴² Yanisky-Ravid, s. 679-680; Bozkurt Yüksel, *Yapay Zekânın*, s. 607; Nitekim insanların, insan beyninin bilişsel sınırlamalarından dolayı pek çok bilgiyi analiz etmede zamansal sıkıntı yaşadıkları ve bu nedenle genellikle en uygun çözüme yerine tatmin edici çözümleri benimsemekle yetindikleri dile getirilmektedir. Ancak yapay zekâların insanlara verilen zamanda çok daha fazla olasılığı ve dolayısıyla muhtemel çözümleri analiz edebilmesi mümkündür. Bu nedenle, yapay zekâ tarafından ortaya konacak çözümün yapay zekâyı üreten kişi tarafından dahi öngörülemez olduğu dile getirilmektedir. Scherer, s. 364-365.

¹⁴³ Yanisky-Ravid, s. 679-680.

¹⁴⁴ Yanisky-Ravid, s. 680.

¹⁴⁵ Yanisky-Ravid, s. 680.

¹⁴⁶ Yanisky-Ravid, s. 681.

¹⁴⁷ Davies, s. 607.

bu ürünlerin FSEK anlamında eser olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülebilir.

Zira yaratıcı faaliyetin korunması, geliştirilmesi ve teşvik edilmesi amaçlarına hizmet eden eser ve telif hakkı kavramlarının yapay zekâlar tarafından ortaya konan ürünler bakımından da belli şartlar altında geçerli sayılması, eser ve telif hakkı kavramlarının özünde yatan niteliklerle de uyumlu olacaktır. Gerçekten de bu kavramların yapay zekâlar bakımından, tamamen mekanik süreçler ve tesadüfler dışında ortaya konan ürünler için de belli şartlar altında kabul edilmesi durumunda, bu tür yapay zekâların geliştirilmesi, bunlara yatırım yapılması ve dolayısıyla bu yapay zekâlar tarafından topluma faydalı ürünlerin ortaya koyulması ihtimali de artacaktır. Böylece, toplumun kültür düzeyini arttıran nitelikte ürünlerin FSEK anlamında korunması ve bu ürünlerin sayısının artırılması düşüncesi, gerçek anlamını bu alanda da gerçekleştirecektir.¹⁴⁸

7 Kasım 1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın¹⁴⁹ 27. maddesi uyarınca, "Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü

¹⁴⁸ Nitekim 7 Haziran 1995 tarihli ve 4110 sayılı Kanun'la birlikte 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda değişiklikler yapılmış ve bu değişikliklerden birisi, her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ile bunların hazırlık tasarımlarının FSEK'in 2. maddesi kapsamında ilim ve edebiyat eseri sayılmasına ilişkin gerçekleşmiştir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun, Kanun No: 4110, Kabul Tarihi: 07.06.1995, Resmî Gazete Tarihi: 12.06.1995, Sayı: 22311. 4110 sayılı Kanun'un genel gerekçesine göre, "...Bilgisayar programları, endüstrinin her alanında giderek artan bir önemle rol oynamakta, bilgisayar program teknolojisi ülkemiz endüstriyel gelişimi için temel öneme sahip bir konu haline gelmektedir. Bir bilgisayar programını gerçekleştirmek için önemli bir insan gücü, teknik ve malî kaynakların yatırımı gereklidir. Buna karşılık ortaya çıkan programın haksız kopyalanması çok kolay ve çok az bir maliyetle yapılabilir. Bu durum bilgisayar programlarının fikri haklarının çok iyi korunmasını gerektirmiştir..." 4110 sayılı Kanun'un gerekçesi için bkz. Sıra Sayısı: 771, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet ve Milli Eğitim Komisyonları Raporları (1/722). Bu önemli değişiklikle birlikte bilgisayar programları FSEK kapsamında koruma altına alınmıştır. 1995 yılında bu korumanın getirilmesine amacını veren gelişmelerin teknolojik gelişmeler olduğu açıktır. 1995 yılından beri geçen zaman ve teknolojinin geldiği nokta düşünülürse günümüzde yapay zekâlar tarafından üretilen ürünlerin yukarıda saydığımız şartları taşıması durumunda eser olarak kabul edilmesi ve koruma kapsamına alınması kanımızca bu değişikliğin gerekçesinde belirtilen amaçlarla da uyumlu olacaktır.

¹⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 07.11.1982, Resmî Gazete Tarihi: 09.11.1982 Sayı: 17863 (Mükerrer Sayılı).

araştırma hakkına sahiptir". Yine Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 64. maddesi uyarınca, "Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır". Böylece, sanatsal faaliyetlerin korunmasının ve teşvik edilmesinin devlete bir ödev olarak yüklendiği söylenebilir. Zira fikir ve sanat eserleri üzerinde tanınan inhisârî hakların önemi de bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Bir ülkenin sınai ve fikrî çalışmalar bakımından kalkınması bu çalışmalara tanınan etkin korumayla mümkün olabilir.¹⁵⁰ Ortaya konan sınai ve fikrî ürünlerin etkin bir şekilde korunmaması durumunda bu ürünleri üreten kişilerin heves ve yeteneği söndürülmüş olur ve ülkenin bu alandaki gelişiminin önüne geçilir.¹⁵¹ İşte yapay zekâ tarafından ortaya konan insanlığa faydalı ve yararlı ürünlerin de belli şartlar altında FSEK anlamında eser olarak kabul edilmesiyle birlikte, bu ürünleri ortaya koyan yapay zekâlara yatırım yapılması ve bunların geliştirilmesinin önü açılacak, böylece insanlığa yararlı ve faydalı ürünlerin sayısının artması sağlanmış olacaktır. Bu durum ise, yaratıcı ve yararlı eserlerin korunması, teşvik edilmesi ve geliştirilmesi amacının yapay zekâ alanında da yerine getirilmesi anlamına gelecektir.

Sonuç olarak, yapay zekâların tamamen mekanik süreçler ve tesadüfler dahilinde hareket etmeksizin, makine öğrenimini ve derin öğrenmeyi kullanarak öğrenme ve sonuç çıkarma, bilgi toplama ve işleme, farklı alternatifler arasında seçim yapma işlevleriyle kendi kendilerine bir ürün ortaya koymaları durumunda, bu ürünlerin yapay zekâların kendi sistemi çerçevesinde yaratıcı bir faaliyeti ve sahibinin hususiyetini taşıma özelliklerini taşıdığı, dolayısıyla FSEK anlamında eser sayılması gerektiği görüşü savunulabilecektir. Gerçekten de Annie'nin metin yazması düşünülmemesine rağmen ortaya koyduğu şiirler göz önüne alırsa, bunların Annie'nin kendi sistemi çerçevesinde kendi hususiyetini taşımadığı veya Annie'nin hiçbir çaba göstermeden ve yaratıcı faaliyet gerçekleştirilmeden bu ürünleri ortaya koyduğu görüşü kabul edilemeyecektir. Zira Annie makine öğrenimini kullanarak müzik zevkini sürekli geliştirmekte ve değiştirmektedir ve bu öğrenimleri neticesinde söz konusu şiirleri ortaya koymuştur.¹⁵² Yakın gelecekte bu

¹⁵⁰ Kılıçoğlu, s. 20.

¹⁵¹ Kılıçoğlu, s. 19-21.

¹⁵² Harari, s. 338-339.

tarz ürünlerle daha fazla karşılaşmamız ise, ihtimal dahilindedir. Ancak burada yaratıcılık unsurunun tam olarak nerede gerçekleştiğini tespit etmek zor bir husustur.¹⁵³ Şayet yaratıcılık unsurunun temelini insanlara özgü, tanımlanması zor bir estetik duyarlılık, fikrî faaliyet çabası oturtulursa, böyle bir yaratıcılıkta çalışmanın konusunu oluşturan kavramların temelinde yatan gerçekliklerinde anlaşılması beklenir.¹⁵⁴ Bu durumda, sayfa üzerindeki kelimelerden, tuvaldeki boyalardan daha fazlasını temsil etmeye çalıştıklarında yapay zekâların genellikle bir insan sanatçının eserlerine yansıyan içsel anlamlandırmayı gerçekleştiremeyeceği söylenebilecektir.¹⁵⁵ Ancak fiil ehliyeti olmayan bir insanın bu anlamlandırmayı yapabileceğini kabul edip son derece ileri derecede zekâyâ sahip yapay zekâların bu anlamlandırmayı yapamayacağını kabul etmenin de çelişkili bir sonuç olacağı düşünülebilir. Yaratıcılık, fikrî faaliyet ve sahibinin hususiyetini taşıma özellikleri şüphesiz yoruma açık sübjektif kavramlardır. Yapay zekâlar bakımından ancak yukarıda getirdiğimiz yorumsal yaklaşımla birlikte bunların kendi sistemi çerçevesinde yaratıcılık unsurunu, fikrî faaliyeti ve sahibinin hususiyetini taşıma özelliklerini yansıtabileceği kabul edilebilecektir. Bununla birlikte, yapay zekâlar tarafından ortaya konan ürünlerde ortaya çıkan yaratıcılık, fikrî faaliyet ve sahibinin hususiyetini yansıtmı özellikleri ile insanlar tarafından ortaya konan yaratıcılık, fikrî faaliyet ve sahibinin hususiyetini yansıtmı özellikleri arasında açık ve belirgin farklılıkların bulunduğu da bir gerçektir. Bu kapsamda, yapay zekâlar tarafından ortaya konan ürünlerin hiçbir zaman, insanlar tarafından üretilen ürünler için koruma getiren FSEK kapsamında koruma konusu olamayacağı görüşü de savunulabilecektir. Bu görüşün kabulü durumunda, yukarıda açıkladığımız gerekçelerle bu tarz ürünlere etkin bir korumanın sağlanması için insanlar tarafından üretilen ürünlerle yapay zekâlar tarafından üretilen ürünler arasında bir ayırım yapılması ve yapay zekâlar tarafından üretilen bu tarz ürünlere etkin bir koruma sağlayan ayrı bir yasal düzenlemenin getirilmesi kanımızca mümkün olmalıdır. Açıkladığımız nedenlerle, her ne kadar bu tarz ürünlerin FSEK anlamında eser olarak kabul edilebileceği düşüncesi savunulabilse de ülkemizde yapılacak bir düzenlemeyle bu alandaki boşluğun dol-

¹⁵³ Yanisky-Ravid, s. 724.

¹⁵⁴ Yanisky-Ravid, s. 724.

¹⁵⁵ Yanisky-Ravid, s. 724; Bridy, s. 9 vd.

durulması ve bu tarz ürünlerin belli şartlar altında etkin bir korumaya tabi tutulması, ülkemizde gerçekleşecek yapay zekâ çalışmalarına hız kazandıracak ve ülkemizin geleceği yakalaması açısından önemli bir adım olacaktır. Zira Amerikan doktrininde de bu hususun önemine vurgu yapılmış ve bu ürünlerin eser olarak kabul edilmesinin ülkede gerçekleşecek yapay zekâ çalışmaları için hayati bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁶

Bütün bu açıklamalar ışığında ve özellikle eser kavramı ve eser sayılma şartlarıyla ilgili daha önce yapılan açıklamalar kapsamında, getirilen yeni yorum yaklaşımlarına rağmen yine de yaratıcı bir fikrî faaliyette bulunma ve sahibinin hususiyetini yansıtma yeteneğinin insanlara özgü olduğu ve Türk pozitif hukuku açısından yapay zekâ tarafından ortaya konan ürünlerin FSEK anlamında eser olarak kabul edilemeyeceği görüşü savunulabilir.¹⁵⁷ Bu durumda ise, mevcut yasal düzenlemeler açısından, bu ürünlerin en azından FSEK m. 80 veya 84 kapsamında korunması mümkün olmalıdır. Böylece, yapay zekâ tarafından üretilen ürünleri tespit eden kişi eser sahibi sayılmasa da yapımca olarak bağlantılı hak sahibi sayılabilecek veya yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerde bunları tespit eden veya ticari maksatlarla haklı olarak çoğaltan yahut yayan kişi üçüncü kişiler tarafından bu ürünlerin çoğaltılmasını veya yayımlanmasını men edebilecektir.¹⁵⁸ Biz, bu ürünlerin yukarıda yaptığımız açıklamalar uyarınca FSEK anlamında eser olarak kabul edilebileceği varsayımından hareketle bundan sonraki değerlendirmelerimizi buna göre gerçekleştireceğiz.

VI. YAPAY ZEKÂNIN HUKUKİ STATÜSÜ VE YAPAY ZEKÂ ÜRÜNLERİNDE ESER SAHİPLİĞİ SORUNU

A. Yapay Zekânın Hukuki Statüsü

Yapay zekâların makine öğrenimini ve derin öğrenmeyi kullanarak, belirli bir sınır dışında hareket ederek, öğrenme ve sonuç çıkarma, bilgi toplama ve bilgileri işleyip geliştirme, farklı alternatifler arasında seçim yapma işlevleriyle, kendi kendilerine, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda sayılan türlerden birine giren bir ürün ortaya koymaları

¹⁵⁶ Hristov, s. 438-439, ayrıca 453.

¹⁵⁷ Ateş, Eser, s. 158; Ateş, Sahiplik, s. 248.

¹⁵⁸ Ateş, Sahiplik, s. 248.

durumunda bu ürünlerin eser olarak kabul edilmesi ise, bu eserlerin sahipliğinin kime ait olacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu sorunun cevaplandırılabilmesi için öncelikle yapay zekânın hukuki statüsü hakkında kısa açıklamalarda bulunmak kanımızca faydalı olacaktır.

1. Gerçek Kişilik ve Tüzel Kişilik

Hukuki anlamda kişi kavramı, hukuk düzeninde haklara ve borçlara sahip olabilen varlıkları ifade etmek için kullanılmaktadır.¹⁵⁹ Bu bakımdan hukuki anlamda kişi kavramının hak ehliyetine sahip olma iktidarını ifade ettiği de söylenebilir.¹⁶⁰ Hangi varlıkların hak ehliyetine sahip olabilecekleri dolayısıyla hukuki anlamda kişi sayılabilecekleri ise, yine hukuk düzeni tarafından belirlenmektedir. Bu anlamıyla hukuki anlamda kişi olma durumunun, hukuk düzeni tarafından belirli varlıklara, bunlara hak ehliyetinin verilmesiyle birlikte takılan bir maske olduğu söylenebilir. Modern hukuk sistemlerinde haklara ve borçlara sahip olabilecek varlıklar, diğer bir ifadeyle hukuki anlamda kişi olabilecek varlıklar, gerçek kişiler ve tüzel kişiler olarak kabul edilmektedir.¹⁶¹ Böylece, kişi olma maskesinin hukuk düzeni tarafından gerçek kişilere ve tüzel kişilere takıldığı söylenebilir.¹⁶² Bunların dışındaki varlıklar ise, hukuken kişi olarak kabul edilmezler.

Gerçek kişiler insanları ifade etmektedir. İnsan olmak kişi olabilmek için doğal bir başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Gerçekten de günümüzde hiç kimse insanların kişi olduklarını tartışmamak-

¹⁵⁹ Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, *Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, 17. Baskı, İstanbul, 2018, s. 2; Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku: Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku I*, Cilt, Beta Basım Yayın, 14. Baskı, İstanbul, 2018, s. 229; Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler*, Legal Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, 2016, s. 21; Metin İkizler, *Tüzel Kişilerin İlkeli Kişiliği: Bu Uğurda Ana Statünün Anlamı ve İşlevi*, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2012, s. 27.

¹⁶⁰ Rona Serozan, *Medeni Hukuk: Genel Bölüm/Kişiler Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 8. Baskı, İstanbul, 2018, s. 415; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 229.

¹⁶¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir; Akipek/Akıntürk/Ateş, s. 230-231; Helvacı, s. 21-24; İkizler, s. 27-28.

¹⁶² Serozan, s. 494; Nitekim 22 Kasım 2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 8 hükmü uyarınca, "Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler". Yine TMK m. 48 uyarınca, "Tüzel kişiler, cins, yaş, hususluk gibi yaradılış geçişi insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler". Türk Medeni Kanunu, Kanun No: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, Resmî Gazete Tarihi: 08.12.2001, Sayı: 24607.

tadır.¹⁶³ Ancak kişilik zaman dışında bir kavram değildir. Zira kişilik kavramı insanlık tarihi boyunca ciddi değişimler geçirmiştir.¹⁶⁴ İnsanlık tarihinin büyük bir bölümünde hakların evrensel olmadığı ve bütün insanların eşit yaratılmadığı düşüncesi hâkim olmuştur.¹⁶⁵ Tarihteki en eski yazılı kanunlardan olan Hammurabi Kanunları'na bakılırsa aynı suç için öngörülen cezaların kişilerin sosyal ve ekonomik durumuna göre farklılık gösterdiği gözlemlenebilir. Gerçekten de Hammurabi Kanunları uyarınca, varlıklı bir insan fakir bir insana karşı bir suç işlerse sadece basit bir para cezası ödemesi gerekmektedir. Ancak tersi durumda, fakir bir insanın varlıklı bir insana karşı suç işlemesi ihtimalinde ceza ağır, şiddetli ve acı dolu olmaktadır.¹⁶⁶ Yine Hammurabi Kanunları uyarınca, bir kölenin öldürülmesi durumunda da sadece basit bir para cezası ödenmesi gerekmektedir ve kadınların mirasçı olma pozisyonları erkek kardeşlerine aittir.¹⁶⁷ Roma hukukunda ise, köleler hakların ve borçların sahibi olamamaktadır ancak kendileri borçlar hukuku anlamında da eşya hukuku anlamında da mal gibi görülmektedir ve sahiplerinin köleler üzerinde her türlü hukuki işlemi gerçekleştirmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir.¹⁶⁸ Böylece, Roma hukukunda hukuki anlamda kişi olma maskesi köleler için kabul edilmemektedir. Bu bağlamda, insanlar açısından hukuki anlamda kişi olma kavramının zaman içinde değişim geçiren bir kavram olduğu söylenebilir. Gerçekten de modern toplum tarafından, insanın hiçbir ayırım yapılmaksızın sırf insan olması nedeniyle, doğumla birlikte hak ehliyetine sahip olduğunun kabul edilmesinin, 19. Yüzyıldan itibaren tabii hukuk akımının etkisiyle birlikte mümkün olduğu belirtilmektedir.¹⁶⁹ Günümüz çağdaş toplumlarında, bütün insanların ayırım yapılmaksızın, sırf insan olmaları sebebiyle hak ehliyetini sahip oldukları dolayısıyla hukuki anlamda kişi oldukları kabul edilmektedir.

¹⁶³ Zimmerman, s. 22.

¹⁶⁴ Zimmerman, s. 22.

¹⁶⁵ Zimmerman, s. 23.

¹⁶⁶ Hammurabi Kanunları m. 196 vd. Hammurabi Kanunlarının tam metni için bkz. L. W. King, Ancient History Sourcebook: The Code of Hammurabi, c. 1780 BCE, Project Gutenberg Literary Archive Foundation, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2009844&lang=tr&site=eds-live> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

¹⁶⁷ Hammurabi Kanunları m. 178 ve 252.

¹⁶⁸ Özcan Karadeniz Çelebican, Roma Hukuku: Tarihi- Kaynaklar, Genel Kavramlar- Kişiler Hukuku, Hakların Korunması, Turhan Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, 2014, s. 134 vd.

¹⁶⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 5.

Tüzel kişilik ise, hukuk düzeni tarafından haklara ve borçlara sahip olma iktidarının tanınması ile hukuki anlamda kişi olma maskesinin takıldığı, belirli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kişi veya mal topluluklarını ifade etmektedir.¹⁷⁰ Sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar sebebiyle hukuk düzeni tarafından doğal bir varlık olan insan yanında, aslında doğada var olmayan ve soyut bir yapı olan tüzel kişilere de hukuki anlamda kişi olma vasfı tanınmıştır.¹⁷¹ Roma hukukunda da sosyal gerçeklerden hareketle hukuki anlamda kişilik tanınmış, belirli bir amacın birleştirdiği insan topluluklarının en eskisi ve en önemlisini Roma devleti oluşturmaktadır.¹⁷² Tüzel kişilik kavramı da zamanın dışında bir kavram değildir zira insanlık tarihinin büyük bir kısmında yalnızca insanların hukuki anlamda kişi olabilecekleri kabul edilmiştir.

2. Yapay Zekânın Hukuki Statüsüyle İlgili Ortaya Atılan Görüş ve Düşünceler

Yapay zekâlar açısından kişilik kavramı ve hukuki statüleriyle ilgili tartışmalar yürütülürken, ilk olarak bunların eşya olduğu ve üreticisinin mülkiyetinde olacakları görüşü öne sürülmüştür ve bugün bu görüşün halen geçerliliğini koruduğu söylenebilir.¹⁷³ Gerçekten de günümüzde bilgisayarların ve yazılımların sadece kullanıcıların hareketlerini yansıtmada ve iradelerini ortaya koymada birer araç oldukları ve bunların sahibinin mülkiyetine ait olacakları görüşü kabul edilmektedir.¹⁷⁴ Bilgisayarların ve yazılımların hissetme yetenekleri olmadığından bunlara kişilik tanınmasının gerekli olmadığı görüşü de savunulmaktadır.¹⁷⁵ Ancak ileri derecede zekâya sahip bir yapay zekânın veya makinenin kişilik kavramını kazanabilmesinin düşünmeye değer olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁶ Nitekim yapay zekâların sadece eşya oldukları görüşü, yapay zekâların basit birer alet veya araç

¹⁷⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 275-276; Serozan, s. 491-493; Akipek/Akintürk/Ateş, s. 509; İkizler, s. 30-31.

¹⁷¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 2; Akipek/Akintürk/Ateş, s. 499 vd.

¹⁷² Karadeniz Çelebican, s. 181.

¹⁷³ Yanisky-Ravid, s. 689 vd.; Ersoy, s. 85; Bak, s. 217; Armağan Ebru Bozkurt Yüksel/Başak Bak, Yapay Zekâ, yzr. Sera Reyhani Yüksel/yzr. Kemale Aslanova, Futurist Hukuk, Aristo Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2018, s. 18.

¹⁷⁴ euRobotics, s. 59; Zimmerman, s. 41.

¹⁷⁵ Zimmerman, s. 41.

¹⁷⁶ Zimmerman, s. 41.

olmadıkları aksine bunların öğrenme, değerlendirme, akıl yürütme, tahmin etme, sonuç çıkarma, karar verme gibi bazı bilişsel özelliklere sahip oldukları yönünden eleştirilebilir.¹⁷⁷ Zira yapay zekâların gerçekleştirdiği çok hızlı öğrenme faaliyeti neticesinde sahibinin bile öngöremeyeceği davranışlar ortaya koyma ve zararlar verme ihtimali de mevcuttur.¹⁷⁸ Yine gelecekte yapay zekâlarla insanların birbirine karışabilme ihtimalinin de mümkün olduğu ileri sürülmektedir. Örneğin yapay bir organa sahip bir insanın sırf bir parçası yapay olduğu için daha az insan olarak kabul edilmesi mümkün olmamaktadır.¹⁷⁹ Buna göre, gelecekte vücudunun büyük bir kısmı yapay organlardan oluşan bir insanla, insan beynini taklit eden bir yapay zekâyâ sahip ve vücudu tamamen yapay olan bir robot karşılaştırıldığında, hangisinin daha az insan olduğunun belirlenmesinin güç olabileceği düşünülebilir. Sonuç olarak, yapay zekâların sosyal hayatımızda giderek daha fazla yer kaplamasıyla beraber yapay zekâlara eşya statüsü dışında bir hukuki statü tanınmasının zorunlu hale geleceği düşünülebilecektir. Zira giderek daha fazla insanın yapay zekâlarla iletişim kurması ve bu yapay zekâların da giderek daha fazla insansı özellikler kazanıp insan unsurundan bağımsızlaşarak kendi başına hareket etmesi ihtimali karşısında, bunların sadece birer araç veya eşya olarak kabul edilmesi görüşünün geçerliliğini uzun süre koruyamayacağı beklenebilir.¹⁸⁰

Yapay zekânın hukuki statüsüyle ilgili doktrinde ortaya atılan bir diğer görüş ise, kölelik görüşüdür. Buna göre, yapay zekâlar basit birer eşya olarak görülme bile bunlar insan elinden çıktıkları için üreticilerin malı olma konumundan öteye geçemezler.¹⁸¹ Lockçu görüşten yola çıkan bu yaklaşıma göre, insanın kendi emeğinin ürünleri üzerinde ahlaki değerlere oturan bir mülkiyet hakkı iddiası bulunmaktadır.¹⁸²

¹⁷⁷ Yanisky-Ravid, s. 685-687.

¹⁷⁸ Bak, s. 217.

¹⁷⁹ Zimmerman, s. 41.

¹⁸⁰ Thomas Pérennou, Stateofthe Art on Legal Issues, Ethics and Autonomous Agents, Ağustos 2014, s. 13, <https://ethicaa.greyc.fr/media/files/ethicaa.delivvable.1.pdf> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Ersoy, s. 83-85.

¹⁸¹ Lawrence B. Solum, "Legal Personhood for Artificial Intelligences", *North Carolina Law Review*, Volume: 70, Number: 4, 1992, s. 12; Ersoy, s. 94-96; Bak, s. 218-219.

¹⁸² Solum, s. 1276-1277; Lock'un mülkiyetle ilgili yaklaşımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. John Locke, Yönetim Üzerine İkinci İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme, Ebabil Yayınları, 2. Baskı, çev. Fahri Bakırcı, Ankara, 2012, paragraf: 25-51, s. 23-38.

Yapay zekâlar da bir insanın emeği sonucunda ortaya çıktığından dolayı yapay zekâ üreticilerinin de onlara sahip olma hakkı vardır. Dahası, şayet yapay zekâlar birer kişi olarak kabul edilirse, bunlar insanlar tarafından üretildikleri için insanların köleleri olmaları gerekir.¹⁸³ Bu yaklaşım tarzına karşı, genel olarak bu tür bir görüşün çocukların da aileleri tarafından yapıldığının kabulü durumunda onların da ailelerin kölesi olması sonucunu doğurabileceği yönünden, bir eleştiri getirilebilecektir.¹⁸⁴ Ancak bu yaklaşım tarzının temellerini dayandırdığı John Lock, böyle bir kabulün mümkün olmayacağını savunmaktadır. Buna göre, ebeveynler, kendi ustalıklarının değil Tanrının ustalığının ürünü olarak doğurdukları çocuklar için onlar kendi kavrayışlarını ve iradelerini kazanana kadar, Tanrıya karşı onları eğitme, besleme ve koruma yükümlülüğü altındayken, çocuklar kendi kavrayış ve iradelerini kazanınca artık özgür birer birey olacaklardır.¹⁸⁵ Bu bağlamda Lock tarafından, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki iktidarının, diğer nedenler yanında, çocuklara hayatı onların değil Tanrının vermiş olması nedeniyle de sınırlandırıldığı söylenebilir.¹⁸⁶ Konu yapay zekâlara gelince, yapay zekâlara hayatı ve var olma vasfını üreticileri verdiği için dolayı onlara ait olmaları gerektiği ileri sürülebilir.¹⁸⁷ Bunun yanında burada, insanlar ile yapay zekâlar arasında belirgin bir farklılığın bulunduğu, insanların doğal olarak, yapay zekâların ise, yapay bir şekilde ortaya çıktığı görüşü de savunulabilecektir. Ancak bu durumun neden bir fark yaratması gerektiği sorusu, derin tartışmaları da beraberinde getirecektir.¹⁸⁸ Kölelik görüşüyle ilgili söz konusu tartışmalar bir yana, kölelerin ancak efendilerinin istek ve arzuları doğrultusunda üçüncü kişilerle yasal işlemler yapabildiği göz önüne alınırsa yapay zekâlar için bu statünün uygun olacağı da söylenmektedir.¹⁸⁹ Yapay zekâların insan elinden çıkan teknolojiler oldukları düşünülürse yukarıdaki görüşlerin kabulü durumunda bunların en azından bir dönemi insanların kölesi olarak geçirebileceği düşünülebilir. Ancak söz konusu yaklaşım tarzına karşı, yönetilebilecek diğer eleştiriler bir

¹⁸³ Solum, s. 1277.

¹⁸⁴ Solum, s. 1277.

¹⁸⁵ Locke, paragraf: 56-58, s. 40-41.

¹⁸⁶ Locke, paragraf: 52-76, s. 38-52; Solum, s. 1277.

¹⁸⁷ Solum, s. 1277.

¹⁸⁸ Solum, s. 1278.

¹⁸⁹ Pérennou, s. 13; Ersoy, s. 94.

yana, yapay zekâların eşya oldukları görüşüne karşı ileri sürülen eleştiriler de yönetilebilecektir. Ayrıca kanımızca, bu yaklaşım tarzı yapay zekâların yapay zekâ üretmesi durumunda ne olacağı sorusuna tatmin edici bir cevap vermekte de zorlanacaktır.

Yapay zekâların hukuki statüsüyle ilgili ortaya atılan en çarpıcı öneri, yapay zekâlara elektronik kişilik tanınması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Elektronik kişilikle ilgili euRobotics grubu tarafından savunulan görüşe göre, yapay zekâların veya yapay zekâyâ sahip robotların insanlara ait hukuki statüyü kazanması şu anda mümkün olmamaktadır ve olmamalıdır.¹⁹⁰ Ancak bu durum yapay zekâlar açısından özel bir hukuki statünün yaratılmasına engel değildir. Burada, yapay zekâlar için oluşturacak bu özel hukuki statü açısından tüzel kişilik kavramına atıf yapılabilir.¹⁹¹ Zira tüzel kişiler de kapasitelerin, malzemelerin ve finansal sorumlulukların bir araya getirildiği bir yasal statü olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok açıdan tüzel kişiler insanlarla aynı yasal muameleye tabi tutulurken tüzel kişiler insanlarla aynı yasal statüye tabi değildir. Ayrıca bütün kurum, kuruluş veya topluluklar yasa tarafından tüzel kişi sayılmaz. Ancak yasanın izin verdiği kurum, kuruluş veya topluluklar tüzel kişiliği kazanabilmektedir.¹⁹²

Bu görüşe göre, aynı yaklaşımın en azından bazı otonom makineler açısından da kabul edilmesi mümkündür.¹⁹³ Böylece, otonom olarak karar verebilen veya insanlarla etkileşime geçebilen yapay zekâyâ sahip makineler için özel bir sicile tescille kazanılan ve belirli hak ve yükümlülüklerle sahip olma imkânı veren, çeşitli tarafların (kullanıcılar, satıcılar üreticiler vb.) sorumluluklarının bir araya getirildiği, tüzel kişiliğe benzer bir kişilik şeklinde elektronik kişiliğin geliştirilmesi düşünülebilir.¹⁹⁴ Dolayısıyla bu görüş, yapay zekâlara ayrı bir kişilik verilmesi savını da kapsamaktadır.

Yine bu görüşe göre, yapay zekâlara verilecek bu elektronik kişilikle beraber yapay zekâların, ilk aşamada üreticilerden ve kullanıcılardan alınabilecek paralarla belirli bir malvarlığına sahip olması

¹⁹⁰ euRobotics, s. 61.

¹⁹¹ euRobotics, s. 61.

¹⁹² euRobotics, s. 61.

¹⁹³ euRobotics, s. 61.

¹⁹⁴ euRobotics, s. 61; Ersoy, s. 88-89.

mümkün kılınabilir. Bu şekilde, yapay zekânın herhangi bir kimseye zarar vermesi durumunda zarar bu malvarlığından karşılanabilecektir. Burada, yapay zekânın elektronik kişilik kazanabilmesinin temel koşulu olarak belirli bir malvarlığına sahip olması şartı da aranabilir. Asgari malvarlığı miktarının belirlenmesinde yapay zekânın yetenekleri, özerklik derecesi ve tehlikeliliği gibi özellikler göz önüne alınabilir.¹⁹⁵ Yapay zekâların bu elektronik kişiliği kazanmasıyla beraber onlara birer kimlik numarası veya vergi numarası gibi kayıt numarası verilebilir. Böylece, yapay zekâyla yapılan bir işlem sırasında karşı tarafın yapay zekânın özellikleri, hissedarları, malvarlığı gibi hususlarda bilgilendirilmesi sağlanmış olur.¹⁹⁶ Ayrıca, yasa tarafından bütün yapay zekâların değil belirli özelliklere sahip yapay zekâların elektronik kişilik kazanabilmesinin mümkün olduğu öngörülebilir. Burada, hangi tür yapay zekâlara bu elektronik kişiliğin verileceği sorusu ise, özel karakterlerine özgü görevleri yerine getiren ve önceden kontrol edilip öngörülemeyen katılsız sistemlerin tümüne bu elektronik kişiliğin verilmesi şeklinde cevaplandırılabilir.¹⁹⁷

EuRobotics çalışma grubuna göre, yapay zekâlara elektronik kişilik verilmesi pek çok fayda barındırmaktadır.¹⁹⁸ Gerçekten de her şeyden önce bu hukuki statüyle beraber yapay zekâların iş ve işlemleriyle ilgili hukuk dünyasının karşılaştığı belirsizlikler büyük ölçüde giderilmiş olacaktır. Zira bu yasal statü içinde yapay zekânın hak ve yükümlülükleri belirlenmesi ve ona belirli bir malvarlığının özgülenmesiyle, yapay zekâlarla ilgili ortaya çıkacak hukuki sorunlarda muhatabın belirlenmesi ve olası bir zarar durumunda bu zararın karşılan-

¹⁹⁵ euRobotics, s. 61.

¹⁹⁶ euRobotics, s. 61.

¹⁹⁷ euRobotics, s. 62; Bir başka görüşe göre, Avrupa ve Asya'da kabul edilen tehlikeli köpekler ve diğer tüm köpekler ayırımına benzer bir ayırım robotlar açısından da yapılabilir ve robotlar tehlikeli robotlar ve tehlikeli olmayan robotlar olarak bir ayırma tabii tutulabilir. Böylece tehlikeli köpekler açısından kabul edildiği gibi bazı robot türlerinin genel halkın kullanımına yasaklı olması ve bazı tehlikeli robot türlerinde sorumluluk sigortası, kamuda özel kimlik, mal sahibi tarafından alınacak özel önlemler gibi önlemlerin zorunlu tutulması öngörülebilir. Bu görüşün yapay zekâlar bakımından da kabul edilmesi durumunda, elektronik kişilik belirlenirken yapay zekâların tehlikelilik derecesine göre bir ayırma gidilebilir. Richard Kelley/Enrique Schaerer/Micaela Gomez/Monica Nicolescu, "Liability in Robotics: An International Perspective on Robots as Animals", *Advanced Robotics*, Volume: 24, Issue: 13, 2010, s. 1866-1867.

¹⁹⁸ euRobotics, s. 61.

ması mümkün olacaktır. Örneğin, bir yapay zekânın bir sözleşmeye kendi başına veya bir başkası adına taraf olması durumunda, bu sözleşme uyarınca yapay zekânın kimlik numarası kullanılarak ve onun sahip olduğu malvarlığına karşı dava açılabilir.¹⁹⁹ Bu durumda, günümüzde yapay zekânın kendini mahkemelerde savunma imkanının bulunmadığı düşünülebilir olsa da kanımızca, yasa tarafından bu tarz davalarda yapay zekâyâ bir avukat atanması öngörülebilir. Bunun yanında, yapay zekâyâ bir zarar verilmesi durumunda da elektronik kişilik adına karşı tarafa dava açılabilir ve alınacak olan tazminat yapay zekânın sahip olduğu malvarlığına veya üreticisi ve kullanıcılarına aktarılabilir.²⁰⁰ Bu suretle, yapay zekâlar açısından tüzel kişilikle gerçek kişilik arasında bir yasal statü oluşturularak yapay zekâlarla ilgili karşılaşılması muhtemel olan hukuki belirsizliklerin de önüne geçilebilir.²⁰¹ Ayrıca Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komitesi tarafından yayımlanan 27 Ocak 2017 tarihli raporda da yapay zekâyâ, tüzel kişilikten ve gerçek kişilikten farklı yeni bir kişilik türü olarak elektronik kişilik verilmesi önerilmektedir. Buna göre, uzun vadede robotlar için bazı hakları ve borçları içeren elektronik kişilik şeklinde özel bir yasal statü oluşturmak, en karmaşık otonom robotların verebilecekleri zararlar, kendi kendilerine verdikleri kararlar veya 3. kişilerle kendiliğinden kurdukları etkileşimler bakımından faydalı olabilir.²⁰² Bu ifade kapsamında, burada sözü edilen robotların yapay zekâyâ sahip robotlar olabilecekleri gayet açıktır. Dolayısıyla bu ifade, yapay zekâyâ elektronik kişilik verilmesi görüşünü de kapsamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu rapor yapay zekâyâ ayrı bir hukuki kişilik verilmesini öneren ilk resmi rapordur.²⁰³

Yapay zekâ alanındaki yasal boşlukların bir an önce giderilmesi bu alanda yaşanan tereddütlerin de büyük ölçüde ortadan kaldırılmasına yönelik önemli bir adım olacaktır. Dikkatli incelemeler ve araştırmalar neticesinde yapay zekâ alanında yapılacak yasal düzenlemelerle beraber, ülkemizde gerçekleşecek yapay zekâ araştırmalarının ve projeler-

¹⁹⁹ euRobotics, s. 61.

²⁰⁰ euRobotics, s. 61.

²⁰¹ Bozkurt Yüksel/Bak, s. 20-22; Ersoy, s. 88-92; Bak, s. 219-220.

²⁰² European Parliament Committee on Legal Affairs, European Parliament Report with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics, (2015/2103(INL)), paragraf: 59(f), http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019).

²⁰³ Bozkurt Yüksel/Bak, s. 22.

rinin artması sağlanacaktır. Böylece ülkemiz, geleceğe ilerleyen yolda büyük bir adım atmış olacaktır. Nitekim yapay zekânın hukuki statüsünün ve yapay zekâyla ilgili çeşitli konuların hukuksal tartışmalara konu olduğu son dönemde, bazı ülkeler tarafından bu konuda yasal çalışma hazırlıklarına çoktan başlanmıştır. Gerçekten de Estonya Hükümeti yapay zekâyı kişilik vermeye yönelik çalışmalara başladığını açıklamıştır. Buna göre, yapay zekâlara şirketler gibi ayrı bir tüzel kişilik verilmesiyle, bir kimsenin mülkiyetine tabi kılma arasında kalan özel bir hukuki statü verileceği belirtilmektedir.²⁰⁴

Kanımızca, hukukun teknolojinin gerisinden gelmesi mümkün olmamalıdır. Zira böyle bir durumda ideal toplum düzenini kurması beklenen hukuk, bu işlevini gerçekleştirmekte son derece zorlanacaktır. Ancak hukukun teknolojinin ilerisinde gitmesi de mümkün olmamalıdır. Nitekim böyle bir durumda ise, henüz tam olarak ne olduğu anlaşılmayan ve sosyal hayattaki yerini tam olarak almış olmayan kavramların hukuk kurallarına tabi tutulmasının doğurabileceği sakıncalar gayet açıktır. Bu bağlamda, yapay zekâların veya yapay zekâyı sahip robotların ayrı bir özel kişilik kazanması ancak bu teknolojilerin gelişimini tamamlayıp toplum düzenindeki yerini tam olarak almasından sonra üzerinde ciddi derecede düşünülebilecek bir görüş olmalıdır. Söz konusu hal ise kanımızca, yapay zekâların veya yapay zekâyı sahip robotların sadece edebî ve sanatsal ürünler ortaya koymada veya buna benzer birkaç alanda değil hemen hemen her alanda, büyük ölçüde insansı özellikler kazanmasıyla ve insan unsurundan bağımsızlaşmasıyla birlikte mümkün olabilecek bir olgudur. En azından bu durum gerçekleşene kadar, yapay zekâların insanların mülkiyetine ait olması söz konusu olacaktır.

B. Yapay Zekâ Ürünlerinde Eser Sahipliği Sorunu:

Yapay zekânın hukuki statüsüyle ilgili yukarıda yapılan açıklamalara göre yapay zekâ ürünlerinden doğan eser sahipliğinin kime ait olacağını, dolayısıyla bu ürünlerin eser olarak kabul edilmesi durumunda telif haklarının kime ait olacağını belirlemek mümkündür.

²⁰⁴ Harry Pettit, "Are Robots More Than Just 'Personal Property'? Estonia Works Toward Giving AI Legal Status" 10 Ekim 2017, <https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-4965922/Estonia-working-giving-robots-AI-legal-status.html> (Son Erişim Tarihi: 17.04.2019); Bozkurt Yüksel/Bak, s. 19-20.

Gerçekten de şayet yapay zekâyı eşya olarak veya köle olarak gören görüş kabul edilirse yapay zekânın mülkiyetine sahip olan kişinin, bir şeyin mülkiyetine sahip olan o şeyin ürünlerinin de mülkiyetine sahip olur ilkesinden hareketle, yapay zekâyâ ait ürünlere ve bunların telif haklarına da sahip olacağı görüşü savunulabilir.²⁰⁵ Günümüz hukuk sistemleri uyarınca geçerli olan yaklaşımın bu olduğu rahatlıkla söylenebilir. Nitekim günümüzde yapay zekâyâ herhangi bir özel hukuki statü verilmediği düşünülürse, yapay zekâların bir kimsenin mülkiyetine tabi olması söz konusu olacaktır. Böylece, yapay zekâ tarafından üretilen ürünlerin yapay zekânın mülkiyetine sahip olan kişiye ait olması gerekecektir.

Bununla birlikte, daha önce de ifade ettiğimiz üzere, FSEK uyarınca eser sahipliği sıfatının yalnızca gerçek kişilere ait olabileceği, eser sahibi sayılma durumunun veya eser sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisinin ise hukuki anlamda kişi sayılan varlıklara ait olabileceği kabul edilmektedir. Bu bakımdan yapay zekânın kendi ürettiği ürünler için eser sahipliği sıfatına sahip olamayacağı, eser sahibi sayılamayacağı veya eser sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisini haiz olamayacağı gayet açıktır. Zira yapay zekâ, hukuki anlamda kişi olarak kabul edilmemektedir. Bu kapsamda, insanın ikincil bir plana hatta tek seferlik bir kullanıma atılması, yapay zekânın bir kere oluşturulduktan sonra kendi kararlarına göre ürünler ortaya koyması ihtimalinde, mevcut yasal durumun bu ürünlerin eser sahipliğini belirlemek açısından yetersiz kaldığı söylenebilecektir. Nitekim burada, eser sahibi onu meydana getiren kişidir kuralı doğrudan uygulanırsa eseri meydana getirenin yapay zekâ olduğu ve eser sahipliğinin ona ait olması gerektiği düşünülebilecektir. Ancak yapay zekâ gerçek kişi değildir ve hukuki anlamda kişi olarak kabul edilmemektedir dolayısıyla eser sahipliği sıfatına da sahip olamaz. Burada, FSEK m. 11 ve 12 uyarınca eser sahibi sayılma veya eser sahipliğinden doğan hakları kullanma kurumlarının yürütülmesinin de tatmin edici bir çözüm ortaya koymaktan uzak olduğu ileri sürülebilir. Gerçekten de kanuni karineler uyarınca eser sahibi sayılan veya eser sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisine sahip olan kişi, bu ürünlerin üzerine adını

²⁰⁵ Yanisky-Ravid, s. 689 vd.; euRobotics, s. 40; Ersoy, s. 69; Gerçekten de TMK m. 685 uyarınca, "Bir şeyin maliki, onun ürünlerinin de maliki olur".

yazan, kendini mutad şekilde eser sahibi olarak tanıtan, eseri yayımlayan, çoğaltan, temsili icra ettiren gerçek veya tüzel kişi sayılsa bile bu ürünler yapay zekâ tarafından kendi kendine meydana getirilmektedir, dolayısıyla eseri meydana getiren bellidir ve bu durum kanuni karinelerin yürütülmesine engel olabilecektir.

Mevcut durum bir yana, bu konuyla ilgili farklı yaklaşımların da geçerli olabileceği ileri sürülmektedir. Burada, yapay zekâ tarafından ortaya konan ürünün oluşturulmasına imkân sağlayan kişinin, bu kişinin lisans sahibi veya bir şirket olması fark etmeksizin, bu ürünün sahibi olabileceği ileri sürülmektedir.²⁰⁶ Bu durumla ilgili daha önce değindiğimiz İngiltere’de kabul edilen 1988 tarihli Telif Hakkı, Tasarımlar ve Patentler Kanunu m. 9/(3) kuralına atıf yapılabilir. Bu kural uyarınca, bilgisayar tarafından üretilen edebî, dramatik, müzikal ya da sanatsal çalışmalar söz konusu olduğunda eser sahibi, eserin yaratılması için gerekli ayarlamaları gerçekleştiren kişi olarak anılacaktır. Bu düzenlemenin yapay zekâlar bakımından da kabul edilmesi durumunda, yapay zekânın söz konusu ürünü ortaya koyması için gerekli çalışmaları ve ayarlamaları gerçekleştiren kişinin, bu ürünlerin sahibi olacağının kabul edilmesi gerekecektir. Ayrıca, böyle bir kabulün yapay zekâ çalışmalarının büyümesi ve geliştirilmesi için yararlı olacağı da kabul edilmektedir.²⁰⁷ Gerçekten de yapay zekânın bir ürün ortaya koyması için gerekli araştırmaları ve çalışmaları gerçekleştiren kişilere bu ürünlerin mülkiyetinin verilmesiyle bu alandaki çalışmaların gelişeceği ve büyüyeceği söylenebilir. Bununla birlikte, yapay zekânın mucidi veya programcısı konumunda olmayıp yalnızca onun kullanıcıları olan kişilere yapay zekâ ürünlerinin mülkiyetinin verilmesinin kabul edilemeyeceği, zira bu kişilerin yapay zekânın ortaya çıkmasında veya yapay zekânın bu tarz ürünler üretmesinde en az katkıya sahip olan kişiler oldukları ve böyle bir kabulün yapay zekâ sektörünün gelişimine zarar verebileceği de belirtilmektedir.²⁰⁸

Amerikan doktrininde öne sürülen bir başka görüş ise, söz konusu tartışmaları başka bir boyuta taşımaktadır. Bu görüşe göre, işveren ve işçi kavramlarının geniş yorumlanması suretiyle, yapay zekâların

²⁰⁶ euRobotics, s. 40; Hristov, s. 445; Ersoy, s. 69.

²⁰⁷ Hristov, s. 445.

²⁰⁸ Hristov, s. 444-445.

işçi olarak kabul edilmesi ve işverenlerin de yapay zekâ ürünlerine “work made for hire” modeli kapsamında sahip olması gerektiği kabul edilmelidir.²⁰⁹ Burada, ortaya çıkan yeni gereksinimleri karşılamak ve çağdaş sosyal değişimleri yansıtmak için işveren ve işçi kavramlarının yorumuna açık bırakılması gerektiği savunulmaktadır.²¹⁰ Böylece, her ne kadar yasal olarak işçi, ücret karşılığında bir hizmeti yerine getiren ve işverenin kontrolü altında bulunan kişi olarak tanımlansa da daha esnek bir tanımın göz önünde tutulabileceği ileri sürülmektedir.²¹¹ Bu görüşe göre işveren de göreceli bir yorumla, bir amaca ulaşmak veya bir görevi tamamlamak için başka bir kuruluşun hizmetlerini kullanan biri olarak düşünülebilir. Bir yapay zekâ programcısının veya sahibinin de yaratıcı ve yeni ürünler üretmek için yapay zekâyı kullanması durumunda, bu tanım uyarınca işveren sayılması gerektiği ileri sürülebilir.²¹² Aynı şekilde göreceli bir yorumla, yapay zekânın üretken hizmetleri, programcısı veya sahibi tarafından çalıştırıldığı için yapay zekânın da işçi olarak kabul edilmesi mümkün olmaktadır.²¹³ Yeni yorumlamalarla yapay zekânın işçi ve programcısı veya sahibinin de işveren olarak kabul edilmesiyle birlikte, yapay zekâ ürünlerinin işçi ürünü kapsamında değerlendirileceği ve en azından “work made for hire” modeli uyarınca yapay zekâ ürünlerine hukuki bir koruma sağlanmış olacağı dile getirilmektedir.²¹⁴ Gerçekten de daha önce de değindiğimiz üzere, Amerikan hukukunda “work made for hire” modeli uyarınca belli şartlar altında eser sahipliğinin işçilere değil bunları çalıştıranlara ait olduğu kabul edilmektedir. Amerikan doktrinin de ileri sürülen bu görüşün Türk hukukunda da kabul edilebilmesi için öncelikle aynı şekilde işveren ve işçi kavramlarında yeni yorumlamalara gidilmesi gerekecektir. Şayet bu kavramların geniş olarak yorumlanması suretiyle yapay zekâlar işçi olarak kabul edilse bile Türk hukukunda, işçiler tarafından üretilen eserlerin eser sahipliğinin işçilere ait olduğu ancak sadece mali hakları kullanma yetkisinin çalıştırana ait olabileceği kabul edilmektedir. Bu bağlamda, söz konusu görüşün

²⁰⁹ Hristov, s. 445 vd.; Yanisky-Ravid, s. 707 vd.

²¹⁰ Hristov, s. 446.

²¹¹ Hristov, s. 446.

²¹² Hristov, s. 446-447.

²¹³ Hristov, s. 447.

²¹⁴ Hristov, s. 445-447.

Türk pozitif hukuku açısından uygulanması mümkün gözükmemektedir. Zira yapay zekâlar, hukuki anlamda kişi olarak kabul edilmemektedir dolayısıyla eser sahipliği sıfatına da sahip olamazlar. Ayrıca, Türk pozitif hukuku açısından işçi olabilmek için gerçek kişiliğe haiz olunması gerektiği dolayısıyla yapay zekâların işçi olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı da söylenebilecektir.²¹⁵

Son olarak, yapay zekâlarla ilgili son dönemde ileri sürülen elektronik kişilik görüşünün kabul edilmesi ve uygulamaya konması durumunda bu sorunların büyük oranda çözüme kavuşturulabilmesi mümkün gözükmemektedir. Zira yapay zekâyâ tanınacak elektronik kişilik statüsüyle beraber yapay zekâ artık hukuken kişi sayılacağından dolayı ürettiği ürünlerin eser sahipliğinin ve telif haklarının da elektronik kişiliğe ait olması kabul edilebilecektir. Elektronik kişilik görüşünün yayımlanan uluslararası raporlar ve önerilerle beraber giderek daha fazla yaygınlaştığı söylenebilir.

SONUÇ

Yapay zekâ kavramının ilk olarak Amerikalı bilgisayar bilimci John McCarthy tarafından ortaya atılmasının ardından şüphesiz yapay zekâ teknolojisi büyük gelişimler ve değişimler geçirmiştir.²¹⁶ Günümüzde yapay zekâ, sürücüsüz arabalardan sağlık hizmetlerini geliştirmek için kullanılan makine öğrenimlerine, finansal sistemlerden almamız gereken ürünlerle ilgili bize tavsiye veren çevirim içi alışveriş sitelerine, pek çok alanda kullanılmaktadır.²¹⁷ Ancak gelecekte gerçekleşecek yeni teknolojik gelişmelerle beraber yapay zekâ kavramının hayatımızda çok daha büyük bir yer kaplaması muhtemeldir. Sayıları çok fazla olmasa da şiir, resim, müzik ve kitap gibi edebî ve sanatsal ürünler ortaya koyabilen yapay zekâların varlığıyla beraber hukuksal açıdan bu ürünlerin niteliğinin ve sahipliğinin değerlendirilmesi ihtiyacı ise, günümüzde çözümlenmesi gereken bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

²¹⁵ İş Kanunu, Kanun No: 4857, Kabul Tarihi: 22.05.2003, Resmî Gazete Tarihi: 10.06.2003, Sayı: 25134, m. 2: "Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi...denir".

²¹⁶ Yanisky-Ravid, s. 673; Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 588.

²¹⁷ Yanisky-Ravid, s. 664-666; Bozkurt Yüksel, Yapay Zekânın, s. 587-588; Cath/Wachter/Mittelstadt/Taddeo/ Floridi, s. 506.

Biz çalışmamızda yapay zekâlar tarafından ortaya konan edebî ve sanatsal ürünlere FSEK kapsamında veya kabul edilecek ayrı bir yasal düzenlemeyle etkin bir koruma getirilmesi gerektiği sonucuna vardık. Zira aksi halde bu tür ürünler ortaya koyan yapay zekâların geliştirilmesi için yatırım yapması ve çalışması beklenen kişilerin arzusu ve isteği büyük ölçüde kırılmış olacaktır. Bu bağlamda, getirdiğimiz yeni yaklaşım tarzı ve yorumlamalarla beraber yapay zekâlar tarafından ortaya konan bu tarz ürünlerin mevcut yasal düzenlemeler açısından hangi kapsamda korunabileceğiyle ilgili açıklamalarda bulunduk. Sonuç olarak, mevcut yasal düzenlemelerin bu ürünlere etkin bir koruma sağlama açısından yetersiz kaldığını gözlemledik. Her ne kadar getirdiğimiz yeni yaklaşım tarzı ve yorumlamalarla beraber, yapay zekâlar tarafından makine öğrenimi ve derin öğrenme yöntemi kullanılarak, belirli bir sınır dışında hareket edilerek, bilgi toplama ve işleme, öğrenme ve sonuç çıkarma, farklı alternatifler arasında seçim yapma faaliyetleri neticesinde kendi kendine bir ürün ortaya konması durumunda, yapay zekânın kendi sistemi çerçevesinde fikrî bir sürecin işletildiğini, yaratıcı bir faaliyetin ortaya konduğunu, hususiyetin yansıtıldığını, bu nedenlerle bu ürünlerin de FSEK kapsamında eser olarak kabul edilmesinin düşünülebileceğini dile getirsek de bu konudaki boşluğun yasal bir düzenlemeyle doldurulmasının ve belli şartlar altında bu ürünlere etkin koruma sağlanmasının faydalı olacağı sonucuna vardık. Yapay zekâlar tarafından ortaya konan bu tarz ürünlerin yukarıda açıkladığımız kapsam dahilinde eser olarak kabul edilmesi durumunda, bunların eser sahipliğinin kime ait olacağı konusunda da mevcut yasal düzenlemelerin yetersiz kaldığını gözlemledik. Getirilecek yasa hükmüyle bu konunun da ayrıca düzenlenmesi kanımızca yerinde olacaktır. Bu bağlamda, daha önce de birkaç kere değindiğimiz İngiliz Telif Hakkı, Tasarımlar ve Patentler Kanunu m. 9/(3) hükmüne atıf yapılabileceği kanısındayız. Bu düzenlemeye göre, bilgisayar tarafından üretilen edebî, dramatik, müzikal ya da sanatsal çalışmalar söz konusu olduğunda eser sahibi, eserin yaratılması için gerekli ayarlamaları gerçekleştiren kişi olarak anılacaktır. Yapay zekâ tarafından üretilen bu tarz ürünlerde söz konusu ürünlerin ortaya konması için gerekli ayarlamaları ve çalışmalarını yapan kişilerin eser sahibi olarak anılması, kanımızca en makul ve doğru çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça²¹⁸

- Akipek Jale/Akıntürk Turgut/Ateş Derya, *Türk Medeni Hukuku: Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku I. Cilt*, Beta Basım Yayım, 14. Baskı, İstanbul, 2018.
- Atalay Muhammet/Çelik Enes, "Büyük Veri Analizinde Yapay Zekâ ve Makine Öğrenmesi Uygulamaları", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 22, Aralık 2017, ss. 155-172.
- Ateş Mustafa, *Fikri Hukukta Eser Sahipliği*, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2012, (Kısaltma: Sahiplik).
- Ateş Mustafa, *Fikri Hukukta Eser*, Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2007, (Kısaltma: Eser).
- Bak Başak, "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 35, Temmuz 2018, ss. 211-232.
- Baker Liana B., "RPT-Tech moguls declare era of artificial intelligence", 3 Haziran 2016, <https://www.reuters.com/article/tech-ai-conference/rpt-tech-moguls-declare-era-of-artificial-intelligence-idUSL1N18V018>.
- Brandom Russell, "Paul Allen and the Machines: Teaching the Next Generation of Artificial Intelligence", 24 Ekim 2013, <https://www.theverge.com/2013/10/24/4863414/paul-allen-and-artificial-intelligence-etzioni>.
- Bridy Annemarie, "Coding Creativity: Copyright and the Artificially Intelligent Author", *Stanford Technology Law Review*, Volume: 5, 2012, ss. 5-28.
- Bozbel Savaş, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2015.
- Bozkurt Yüksel Armağan Ebru/Bak Başak, *Yapay Zekâ*, yzr. Yüksel Sera Reyhani/ yzr. Aslanova Kemale, *Futurist Hukuk*, Aristo Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2018, ss. 5-37.
- Bozkurt Yüksel Armağan Ebru, "Robot Hukuku", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 29, Ocak 2017, ss. 85-112, (Kısaltma: Robot).
- Bozkurt Yüksel Armağan Ebru, "Yapay Zekânın Buluşlarının Patentlenmesi", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 11, Haziran 2018, ss. 585-622, (Kısaltma: Yapay Zekânın).
- Calo Ryan/Evtimov Ivan/Fernandes Earlence/Kohno Tadayoshi/O'Hair David, "Is Tricking a Robot Hacking?", University of Washington Tech Policy Lab, Legal Studies Research Paper No: 2018-05, 2018, ss. 1-18.
- Castelvecchi Davide, "Deep Learning Boosts Google Translate Tool", 27 Eylül 2016, <https://www.nature.com/news/deep-learning-boosts-google-translate-tool-1.20696>.
- Cath Corrino/Wachter Sandra/Mittelstadt Brent/Taddea Mariarosaria/Floridi Luciano, "Artificial Intelligence and the 'Good Society': the US, EU, and UK approach", *Science and Engineering Ethics*, Volume: 24, Issue: 2, Nisan 2018, ss. 505-528.

²¹⁸ Birden fazla eserinden yararlanılan yazarlara atıfta bulunurken kullanılan kısaltmalar parantez içinde gösterilmektedir.

- Clark Liat, "Google's Artificial Brain Learns to Find Cat Videos", 26 Haziran 2012, <https://www.wired.com/2012/06/google-x-neural-network/>.
- Copeland B. J., "Artificial intelligence", 11 Nisan 2019, <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>.
- Davis Jennifer, Intellectual Property Law Core Text, Oxford University Press, Fourth Edition, Oxford, 2012, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=678239&lang=tr&site=eds-live>.
- Davies Colin R., "An evolutionary step in intellectual property rights- Artificial intelligence and intellectual property", *Computer Law & Security Review*, Volume: 27, Issue: 6, Aralık 2011, ss. 601-619.
- DeMers Jayson, "What is Google RankBrain and Why Does It Matter?", 12 Kasım 2015, <https://www.forbes.com/sites/jaysondemers/2015/11/12/what-is-google-rankbrain-and-why-does-it-matter/#569714db536b>.
- Ersoy Çağlar, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, 2018.
- EuRobotics, Suggestion for a green paper on legal issues in robotics, ed. Leroux Christophe, ed. Labruto Roberto, 2012.
- European Parliament Committee on Legal Affairs, European Parliament Report with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics, (2015/2103(INL)), http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html.
- Executive Office of the President, Artificial Intelligence, Automation, and the Economy, Washington, 20 Aralık 2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2016/12/20/artificial-intelligence-automation-and-economy>.
- Gardner Lyn, "Beyond the Fence Review - Computer- Created Show is Sweetly Bland", 28 Şubat 2016, <https://www.theguardian.com/stage/2016/feb/28/beyond-the-fence-review-computer-created-musical-arts-theatre-london>.
- Harari Yuval Noah, Homo Deus, Kolektif Kitap, 1. Baskı, çev. Poyzan Nur Taneli, İstanbul, 2016.
- Helvacı Serap, Gerçek Kişiler, Legal Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, 2016.
- Hirsch Ernst, Fikri ve Sınai Haklar, Ar Basımevi, 1. Baskı, Ankara, 1948.
- Hristov Kalin, "Artificial Intelligence and the Copyright Dilemma", *Idea: The Journal of the Franklin Pierce Center For Intellectual Property*, Volume: 57, No: 3, 2017, ss. 431-454.
- Humbe A. B./Deshmukh P. A./Kadam M. S., "The Review of Articulated R12 Robot and Its Industrial Applications", *International Journal of Research in Engineering & Technology*, Volume: 2, Issue: 2, Şubat 2014, ss. 113-118.
- İkizler Metin, Tüzel Kişilerin İlkeli Kişiliği: Bu Uğurda Ana Statünün Anlamı ve İşlevi, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2012.
- Karadeniz Çelebican Özcan, Roma Hukuku: Tarihi- Kaynaklar, Genel Kavramlar- Kişiler Hukuku, Hakların Korunması, Turhan Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, 2014.

- Kelley Richard/Schaerer Enrique/Gomez Micaela/Nicolescu Monica, "Liability in Robotics: An International Perspective on Robots as Animals", *Advanced Robotics*, Volume: 24, Issue: 13, 2010, ss. 1861-1871.
- Kılıçoğlu Ahmet M., *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*, Turhan Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2018.
- King L. W., *Ancient History Sourcebook: The Code of Hammurabi, c. 1780 BCE*, Project Gutenberg Literary Archive Foundation, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2009844&lang=tr&site=eds-live>.
- Locke John, *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme*, Ebabel Yayınları, 2. Baskı, Çev. Fahri Bakırcı, Ankara, 2012.
- Manuel Jesus/Zatarain Niebla, "The Role of Automated Technology in the Creation of Copyright Works: The Challenges of Artificial Intelligence", *International Review of Law Computers & Technology*, Vol: 31, No: 1, 2017, ss. 91-104.
- Nillson Nils J., *Yapay Zekâ Geçmişi ve Geleceği*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 1. Baskı, çev. Mehmet Doğan, İstanbul, 2018.
- Oğuzman Kemal/Seliçi Özer/Oktay-Özdemir Saibe, *Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, 17. Baskı, İstanbul, 2018.
- Öztan Fırat, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2008.
- Pérennou Thomas, *Stateofthe Art on Legal Issues, Ethics and Autonomous Agents*, Ağustos 2014, <https://ethicaa.greyc.fr/media/files/ethicaa.deliverable.1.pdf>.
- Pettit Harry, "Are Robots More Than Just 'Personal Property'? Estonia Works Toward Giving AI Legal Status" 10 Ekim 2017, <https://www.dailymail.co.uk/science-tech/article-4965922/Estonia-working-giving-robots-AI-legal-status.html>.
- Puget Jean-François, "What Is Machine Learning?", 18 Mayıs 2016, https://www.ibm.com/developerworks/community/blogs/jfp/entry/What_Is_Machine_Learning?lang=en.
- Serozan Rona, *Medeni hukuk: Genel Bölüm/Kişiler Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 8. Baskı, İstanbul, 2018.
- Scherer Matthew U., "Regulating Artificial Intelligence Systems: Risks, Challenges, Competencies, and Strategies", *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume: 29, Number: 2, Bahar 2016, ss. 354-398.
- Solum Lawrence B., "Legal Personhood for Artificial Intelligences", *North Carolina Law Review*, Volume: 70, Number: 4, 1992, ss. 1231-1287.
- Spiers Duncan, *Intellectual Property Law Essentials*, Edinburgh University Press, Dundee, 2009, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=753500&lang=tr&site=eds-live>.
- Suluk Cahit/Orhan Ali, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Cilt II: Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri*, Arıkan Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2005.
- Szabolcsi R., "The Birth of the Term Robot", *Advances in Military Technology*, Volume: 9, No: 1, Haziran 2014, ss. 117-128.
- Tekinalp Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Vedat Kitapçılık, 5. Baskı, İstanbul, 2012.

The Editors of Encyclopaedia Britannica, "Karel Čapek", 18 Şubat 2019, <https://www.britannica.com/biography/Karel-Capek>.

United States Copyright Office, Compendium of U.S. Copyright Office Practices, Third Edition, 29 Eylül 2017, <https://www.copyright.gov/comp3/docs/compendium.pdf>.

Yanisky-Ravid Shlomit, "Generating Rembrandt: Artificial Intelligence, Copyright, and Accountability in the 3A Era: The Human-like Authors Are Already Here: A New Model", *Michigan State Law Review*, Volume: 2017, Issue 4, 2017, ss. 659-726.

Zimmerman Evan J., "Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood", *SSRN Electronic Journal*, 28 Ağustos 2017, ss.1-43,

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2563965.

Elektronik Kaynaklar

<https://ai.googleblog.com/2016/09/a-neural-network-for-machine.html>

<http://graphics.uni-konstanz.de/eDavid/>

<http://jmc.stanford.edu/index.html>

<https://www.amazon.com/Comes-Fiery-Night-D-Cope/dp/1466219157>

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-40798435>

<https://www.google.com/search/howsearchworks/algorithms/>

<https://www.google.com/search/howsearchworks/crawling-indexing/>

<http://www.kazanci.com.tr/>

<https://patents.google.com/patent/US7696426>

<https://www.youtube.com/watch?v=NvifGpmACJE&t=73s>

<https://wipo.lex.wipo.int/en/text/295157>

https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf